

79. Perjantaina 15 päivänä syyskuuta 1989

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Esitellään:

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotus laiksi pääkaupunkiseudun rakennusverosta annetun lain muuttamisesta 2189

Hallituksen esitys n:o 105
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42

Suuren valiokunnan mietintö n:o 106

Ainoa käsittely:

2) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1987 ja Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1987 2190

Mainitut kertomukset (K n:ot 14 ja 15/1988 vp.)
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41

Ensimmäinen käsittely:

3) Ehdotukset laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta 2196

Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp.
Lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Siv.

4) Hallituksen esitys n:o 85 Pohjoismaiden välillä yhteispohjoismaisten laitosten ja niiden henkilökunnan oikeudellisesta asemasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 2203

5) Hallituksen esitys n:o 86 laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa ”

6) Hallituksen esitys n:o 87 laiksi tieliikenteen ajo- ja lepoajoista ”

7) Hallituksen esitys n:o 88 laiksi tieliikennelain 87 a §:n muuttamisesta . 2204

8) Hallituksen esitys n:o 89 laiksi Koloveden kansallispuistosta ”

9) Hallituksen esitys n:o 93 laiksi Torronsuon kansallispuistosta 2205

10) Hallituksen esitys n:o 90 laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta ”

11) Hallituksen esitys n:o 91 laiksi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta ”

12) Hallituksen esitys n:o 92 laiksi kaavoitusalueiden jakolain muuttamisesta ”

13) Hallituksen esitys n:o 94 Espanjan ja Portugalin Euroopan talousyhteisöön liittymisestä johtuvan Suomen ja Euroopan talousyhteisön väliseen sopimukseen tehdyn kolmannen lisäpöytäkirjan sekä Suomen ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön ja sen jäsenval-

	Siv.		Siv.
tioiden väliseen sopimukseen tehdyn- toisen lisäpöytäkirjan eräiden määräys- ten hyväksymisestä	2206	28) Kertomus hallituksen toimenpi- teistä vuonna 1988 (K n:o 8)	2216
14) Hallituksen esitys n:o 95 maa- kuntaliittojen ja seutukaavaliittojen yh- distämisen mahdollistavaksi lainsää- dännöksi	"	29) Kertomus Antellin kokoelmien ja rahavarain hoidosta, käytöstä, kar- tuttamisesta ja hallinnosta 1.1.1987— 31.12.1988 (K n:o 7)	"
15) Hallituksen esitys n:o 96 laiksi työsopimuslain 34 §:n hoitovapaata koskevien säännösten voimaantulon muuttamisesta	"	Puhetta johtaa puhemies Sorsa.	
16) Hallituksen esitys n:o 97 laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkei- den liikeajasta annetun lain muuttami- sesta	"	Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Ahde, Alho, Anttila, Björkstrand, Bärlund, Halonen, Huuhtanen, Häkämies, Ikonen, Jansson, Järvisalo-Kanerva, Jäät- teenmäki, Kanerva, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Kietäväinen, Kuuskoski-Vika- maa, Laitinen, Lamminen, Laurila, Lehto- saari, Mäkelä, Männistö, Mörttinen, Niini- stö, Ollila, Perho, Pohjola, Puhakka, Puisto, Puolanne, Taxell, Vennamo, Vistbacka, Vä- häkangas, Vähänäkki ja Zyskiewicz.	
17) Hallituksen esitys n:o 98 laiksi alkoholilain muuttamisesta	2207	Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuu ed. Mäkelä.	
18) Hallituksen esitys n:o 99 laiksi väestökirjalain muuttamisesta	"		
19) Hallituksen esitys n:o 100 eräiksi sotilasoikeudenhoitoon liittyviksi laeik- si	"	Ilmoitusasiat:	
20) Hallituksen esitys n:o 101 laiksi Suomen Työväen Säästöpankin muut- tamisesta liikepankiksi	"	Lomanpyynnöt	
21) Hallituksen esitys n:o 102 laeiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä pieny- rittäjän vuosilomarahasta annetun lain 11 §:n kumoamisesta	"	Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Ka- surinen, Puolanne ja Taxell sekä yksityisa- sioiden takia edustajat Huuhtanen, Lehto- saari, Mörttinen, Puhakka ja Vähäkangas.	
22) Hallituksen esitys n:o 103 laiksi rakennuslain muuttamisesta	"		
23) Hallituksen esitys n:o 104 laiksi etuostolain muuttamisesta	2210	Uusia hallituksen esityksiä	
24) Ed. Jurvan ym. lakialoite n:o 59 laiksi rikoslain 3 luvun 1 §:n muutta- misesta	"	Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan syys- kuun 12 päivästä ovat eduskunnalle saapu- neet hallituksen esitykset n:ot 107—118, jot- ka nyt on edustajille jaettu.	
25) Ed. Uiton ym. lakialoite n:o 60 asumistakuun erityislaiksi	2212		
26) Ed. Tykkyläisen ym. lakialoite n:o 61 laiksi työttömyysturvalain 18 ja 19 §:n muuttamisesta	2215	Kirjallinen kysymys	
27) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 62 laiksi vuosilomalain muuttami- sesta	"	Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskun- nalle on, puhemiehelle osoitettuna, saapunut	

vastaus kirjalliseen kysymykseen n:o 417. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokunta-paikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Paakkinen vapautusta Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan täydennysvaali suoritetaan ensi perjantain täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaalia varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi perjantaina kuluvan syyskuun 22 päivänä kello 10.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi pääkaupunkiseudun rakennusverosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 105
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 42
Suuren valiokunnan mietintö n:o 106

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 106. Eduskunnan eilen pidetyssä neljännessä täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi ja asian käsittely keskeytettiin.

Yleiskeskustelussa on ed. Pekkarinen ed. E. Ahon kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin II vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Pekkarisen ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 65 ei-ääntä; poissa 38. (Koneään. 1)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 §.

Keskustelu:

Ed. Kemppainen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälään lisättäisiin seuraava 2 momentti: "Lakia ei sovelleta 29 päivänä joulukuuta 1988 aluepolitiikasta annetun lain (1168/88) tarkoittamilla I, II ja III A perusvyöhykkeillä."

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Kannatan ed. Kemppaisen tekemää ehdotusta.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena, mikä käytännössä merkitsee sitä, että koko maan asemesta rakennusveroa sovellettaisiin vain IV perusvyöhykkeellä sekä Jyväskylän, Oulun, Kuopion ja Mikkelin kaupungeissa.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta, jota tukevat myös alueellista rakentamista kuvaavat tilastot.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Kemppainen ed. Laaksonen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hänen edellä esittämässään muodossa. Ed. Pekkarinen ed. E. Ahon kannattamana on ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin on äänestettävä niiden välillä ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Kemppaisen ja ed. Pekkarisen ehdotusten välillä.

Ed. Kemppaisen ehdotus "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 64 ei-ääntä, 14 tyhjää; poissa 35. (Koneään. 2)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Kemppaisen ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Kemppaisen ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Kemppaisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 66 ei-ääntä; poissa 36. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

2 § hyväksytään keskustelutta.

3 §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että rakennusveron piiriin tulisi myös teollisuusrakennus, joka on kerrosaltaan 5 000 neliömetriä tai sitä suurempi Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kaupungeissa.

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. E. Ahon kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Pekkarisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 102 jaa- ja 61 ei-ääntä; poissa 36. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4, 5, 9—14, 16—20 ja 27 §, lain uusi nimi sekä lakiehdotuksen johtolause ja nimi hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen kertomus valtiovarain hoidosta ja tilasta vuonna 1987 ja Valtiontilintarkastajain kertomus vuodelta 1987

Ainoa käsittely

Mainitut kertomukset (K n:ot 14 ja 15/1988 vp.)

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 41.

Keskustelu:

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhemies! Kun käsittelyssä nyt on valtiovarainvaliokunnan mietintö valtiovarain hoidosta ja tilasta sekä valtiontilintarkastajain kertomuksesta vuodelta 1987, on aivan aluksi korostetusti todettava, että maan hallitus on varsin rivakasti tarttunut runsas vuosi sitten vastaavassa mietinnössä vuodelta 1986 esittämiimme näkemyksiin ja ehdotuksiin. Nään myös eduskunta hyväksyi silloin yksimielisesti. Nyt on tyydytyksellä syytä todeta, että ainakin kahdessa valtiontilintarkastajain kertomuksessaan vuodelta 1987 voimakkaasti esille nostamassa asiassa hallitus oli jo ryhtynyt toimenpiteisiin kertomusta vasta eduskunnassa käsiteltäessä. Valtioneuvosto teki 22.3.1983 päätöksen valtion tieto-

hallinnon kehittämisestä ja antoi eduskunnalle myös esityksen laiksi elintarviketuotteiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta. Mainittu lainmuutos, jonka eduskunta on hyväksynyt, poistaa valtiontilintarkastajain mainitsemat epäselvyydet ja epäkohdat.

Valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaoston käsitellessä talven ja kevään aikana valtiontilintarkastajain kertomusta vuodelta 1987 ja siihen liittyen kertomusta valtiovarain hoidosta ja tilasta yhteistyökyky on perinteiseen tapaan ollut korkealla. Yhteisymmärrystä on etsitty ja yhteisymmärrys on löydetty mietinnön sisällöksi. Asiat on käsitelty ja mietintö tehty yksimielisesti sekä jaostossa että valiokunnassa. Työtavalla on ollut merkitystä ja on varmasti nytkin vaikutusta hallituksen toimenpiteisiin sen toteuttaessa eduskunnan tahtoa.

Kertomuksista mietintöä valmistellessaan valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaosto kiinnitti jo aikaisemmin noudattamansa menettelytavan mukaisesti huomiota pääasiallisesti niihin kohtiin, joista valtiontilintarkastajat kertomuksessaan ovat maininneet. Lisäksi jaosto otti käsiteltävikseen eräitä muita näihin läheisesti liittyviä asioita.

Käsittelyssä olivat yleisessä osassa valtion henkilöstön ja menojen kehitys sekä julkishallinnon ja viranomaisen välinen tietotekniikkayhteistyö ongelmineen sekä kehitysovoitteineen. Ulkoasiainministeriön hallinnonalalta käsiteltiin kaupallisia sihteereitä ja ulkomaanedustuksen toimitiloja ja asuntoja koskevia aiheita. Sisäasiainministeriön hallinnonalalta oli esillä aluepolitiikka ja valtiovarainministeriön hallinnonalalta rahamarkkinoiden muutos- ja talouspolitiikka. Opetusministeriön hallinnonalalta käsiteltiin opettajankoulutusjärjestelmän kehittämistä, missä yhteydessä otettiin kantaa myös lääkärin koulutukseen. Liikenneministeriön hallinnonalalta käsiteltiin valtakunnallisen liikennepolitiikan tarvetta ja sosiaali- ja terveysministeriön osalta sekä sairaaloiden toimintaa ja kustannusten kehitystä että tapaturmaviraston toimintaa. Lisäksi mietintöön sisältyy valtioneuromistojen osakeyhtiöiden osalta niiden kansainvälistymistä koskeva kappale. Esittelen saamani tehtävän mukaisesti nyt niin lyhyesti, kuin asioiden tärkeys mahdollistaa, eräitä keskeisimpiä mietintöön sisältyviä kohtia.

Valtiontilintarkastajat toteavat kertomuksessaan, että valtion ja kuntien tehtävien lisääntymisen vuoksi julkisen hallinnon palveluksessa olevan henkilökunnan määrä on viime vuosina lisääntynyt enemmän kuin palkansaajien suhteellinen määrä. Tämän seurauksena julkisen sektorin palveluksessa olevien osuus palkansaajista on noussut merkittävästi. Lähes joka kolmas palkansaaja on nykyisin julkisen hallinnon palveluksessa.

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että julkisen hallinnon menojen ja henkilöstön määrän hillitseminen on perusteltu ja oikean suuntainen tavoite. Tätä ei kuitenkaan tule tehdä siten, että voimavaroja supistetaan keskeisillä palvelualoilla. Valiokunnan käsityksen mukaan laatua ja palvelutasoa on päinvastoin pidettävä yllä tarvittaessa kouluttamalla ja siirtämällä henkilöstöä julkisen hallinnon sisällä uusiin tehtäviin. Julkisen sektorin kilpailuedellytyksiä työmarkkinoilla tulee myös parantaa ja luoda jo olemassa olevan työvoiman käytölle uusia mahdollisuuksia.

Valtiontilintarkastajat käsitelivät ulkoasiainministeriön hallinnonalalta kertomuksessaan seikkaperäisesti kaupallisten sihteereiden toimintaa sekä kaupallisten sihteereiden ja teollisuussihtereiden välistä tehtävien jakoa. Valtiovarainvaliokunta toteaa mietinnössään, että sekä kaupallisten sihteereiden että teollisuussihtereiden työskentelytapoja olisi pyrittävä selvittämään käytännössä havaittujen epäkohtien ja epätarkoituksenmukaisuuksien vähentämiseksi. Koska asiaa käsiteltäessä työskenteli kaupallisten sihteereiden tehtäviä ja asemaa selvittelevä toimikunta, valiokunta ei kuitenkaan tässä vaiheessa ottanut enempää kantaa järjestelmän kokonaisuudistuksen tarpeeseen ja sisältöön.

Eduskunta on edellyttänyt, että ulkoasiainhallinnon tilatarpeen tyydyttämiseksi on tarkoin selvitettävä, mitkä ratkaisut ovat valtiontalouden kannalta edullisimmat. Valtiontilintarkastajat uudistavat tämän vaatimuksen ja edellyttävät, että ulkoasiainministeriö ja valtiovarainministeriö jatkavat tämän asian selvittelyä. Tavoitteena tulee olla riittävän joustavan järjestelmän luominen, jonka perusteella voidaan tehdä nopeasti ratkaisuja silloin, kun on mahdollista hankkia omistukseen edulliset asunto- ja toimitilat.

Valtiovarainvaliokunta yhtyy edellä lausuttuun ja lisäksi toistaa valtiovarain tilaa

vuonna 1983 koskevassa mietinnössään lausumansa. Siinä valiokunta edellytti hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin sen selvittämiseksi, miten ulkomaanedustuksen käyttöön tulevia huonetiloja voitaisiin nykyistä suuremmassa määrin vuokraamisen sijaan hankkia, tarvittaessa velkapääomallakin, valtion omistukseen. Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että on jatkuvasti kehitettävä valtion kannalta taloudellisesti edullisimpia ja joustavimpia ratkaisumalleja huonetilojen hankinnassa. Tällöin on tarpeellista myös lisätä lähetystöjen päättäväisyyttä.

Aluepolitiikassa valtiontilintarkastajat pitivät suoranaisena epäkohtana, että monista tutkimuksista ja selvityksistä huolimatta aluepolitiikan vaikutuksista ei ilmeisesti arvioimis- ja mittaamisvaikeuksien vuoksi saa täsmällistä kokonaiskuvaa, vaikka aluepolitiikkaa on harjoitettu kehitysaluelakien perusteella jo 1960-luvun puolivälistä lähtien.

Valtiontilintarkastajien mielestä aluepolitiikan koordinoiminen ja seurannan tehostamiseksi on kehitettävä tilastointia ja arviointimenetelmiä. Valtiontilintarkastajien mielestä tulee harkita, voitaisiinko niukkoja varoja suunnata enemmän lääneihin, joissa on vaikea työllisyystilanne ja huomattavat rakennemuutosongelmat. Lääninhallitusten mahdollisuuksia harjoittaa läänin erityisolosuhteet ja tarpeet huomioon ottaessa kehittämistä voidaan parantaa kokoamalla asteittain pienet harkinnanvaraiset kehittämismäärärahat läänin kehittämisrahaan. Valtiovarainvaliokunta on samaa mieltä valtiontilintarkastajain kanssa.

Valtiovarainvaliokunnan mielestä aluepolitiikassa ovat keskeisiä kysymyksiä toisaalta pääkaupunkiseudun hallittu kasvu sekä toisaalta elinkelpoisten kasvukeskusten kehittäminen monipuolistamalla niiden elinkeinorakennetta. Nämä toimenpiteet voidaan ja tulee valiokunnan mielestä toteuttaa siten, että turvataan maaseudun elinkelpoisuus.

Valiokunta toteaa, että aluepoliittiset avustukset ovat tarpeellinen keino maan tasapainoisen kehittämisen edistämiseksi. Julkisen hallinnon selkeytymättömyys ja sekavuus aluepoliittisten tukitoimien osalta samoin kuin harkinnanvaraisten läänikohtaisten avustusvarojen vähäisyys ovat vakavia järkevän aluepolitiikan tehokasta hoitamista rajoittavia tekijöitä.

Edelleen valiokunta katsoo, että hallinnon hajanaisuus ja sekavuus mahdollistaa myös aluepoliittisten tukitoimenpiteiden virheellisen kohdentamisen ja jopa selvät väärinkäytökset, koska varojen käytön valvontajärjestelmää ei ole kehitetty kattavaksi valvonnan tapahtuessa lähinnä pistokokein.

Maan eri alueet ja niiden ongelmat ovat erilaisia. Nykymuotoinen vyöhykejakoinen aluepolitiikka ei siksi kokonaisuudessaan vastaa rakennemuutoksen ja sen hallinnan haasteisiin. Valiokunta katsoo, että tulee selvittää nykymuotoisen vyöhykejaon kehittämistä oikeudenmukaiseksi. Jo sitä ennen on valiokunnan mielestä kuitenkin kehitettävä erityisaluemenettelyä nykyistä enemmän ongelma- ja paikkakuntakohtaiseen suuntaan huolehtien investointi-, käynnistys- ja kehittämisavustuksiin tarkoitettujen määrärahojen myöntämisestä riittävinä valittuihin tarkoituksiin.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla valtiontilintarkastajat käsittelevät rahamarkkinoiden muutosta ja talouspolitiikkaa. Rahoitusmarkkinoiden muutos on valtiontilintarkastajain kertomuksen mukaan viime vuosina toteutunut lainsäädännöllisesti puutteellisissa oloissa. Useat rahoitusmarkkinoita säätelevät lait ovat osoittautuneet vanhentuneiksi, tai lainsäädäntö on kokonaan puuttunut. Valiokunta kuitenkin samalla korostaa sitä, että kertomusvuoden jälkeen on toteutettu ja parhaillaan on vireillä useita lainsäädäntöhankkeita, joilla pyritään poistamaan pahimpia lainsäädännöllisiä puutteita.

Rahamarkkinoiden viime vuosien varsin rajut muutokset ovat luoneet lainsäädännöllisesti aivan uudenlaisen toimintaympäristön. Tämän vuoksi valtiovarainvaliokunta ehdottaa, että olisi selvitettävä, mikä on näissä muuttuneissa olosuhteissa eduskunnan, hallituksen ja Suomen Pankin osuus päätöksenteossa ja miten niiden välistä yhteistyötä voidaan kehittää.

Opetusministeriön hallinnonalalta valtiontilintarkastajat käsittelevät opettajankoulutusjärjestelmän kehittämistä. Kertomuksen mukaan opettajapulasta on tullut vaikea ongelma. Valtiontilintarkastajien mielestä keskeisin syy nykyiseen opettajapulaan ovat korkeakoulujen opettajankoulutuksessa ilmenneet puutteet. Nykyisessä tilanteessa olisi etsittävä sellaista ratkaisua, jossa opettajankoulutuksen vaatimukset ja opettajien tarve

kunnissa otetaan huomioon. Valtiontilintarkastajien mielestä koulutuksessa tulee joustavasti ja määrätietoisesti tähdätä tulevaisuuden asettamiin vaatimuksiin. Opetusta on laajennettava ja opetussuunnitelmia kehitettävä niin, että ne ovat jatkuvasti ajan tasalla tai mieluummin aikaansa edellä. Ensisijaisena keinona nykyisen opettajapulan vähentämiseksi on varsinaista opettajankoulutusjärjestelmää täydentävän ja tilapäiseksi tarkoitettun poikkeuskoulutuksen ja aloituspaikkojen lisääminen tarpeen mukaisesti.

Valiokunnan käsityksen mukaan poikkeuskoulutus tulisi järjestää siten, että siihen pääsevät osallisiksi myös jo opetustehtävissä toimivat muodollisesti epäpätevät opettajat. Valtiovarainvaliokunta korostaa opettajain koulutuskysymyksen pikaisen ratkaisemisen tärkeyttä. Valiokunta korostaa lisäksi, että palkkauksellisin ja erilaisin muin opettajan työssä viihtyvyyteen vaikuttavin toimenpitein tulisi nykyistä paremmin saavuttaa tilanne, jossa mahdollisimman moni opettajaksi valmistuva myös käytännössä valitsee elämäntehtäväkseen opettajan uran.

Valiokunta mainitsee erityisesti, että käytettävissä olevien tietojen mukaan opettajapula muodostuu todella ongelmalliseksi 1990-luvun alkuvuosina. Siksi valiokunta edellyttää, että opetusministeriö ryhtyy pikaisesti toimiin, joilla mm. laajennetaan ja tehostetaan opettajankoulutusta ja voidaan ehkäistä tilanteen paheneminen tulevina vuosina.

Valiokunta on perehtynyt myös lääkärin määrän ja koulutuksen riittävyyteen. Valiokunta toteaa, että edellä opettajankoulutuksen riittävyydestä lausuttu koskee monilta osin myös lääkärin koulutusta. Tämän vuoksi valiokunta katsoo, että myös lääkärin koulutuksessa opetusministeriön tulisi ryhtyä tehostettuihin toimiin opetuksen lisäämiseksi ja opetusohjelmien uudistamiseksi. Erityisen ongelmallinenhan tilanne on terveyskeskuslääkäreiden osalta. Jo lääkärikoulutuksen alkuvaiheessa tulisikin huolehtia siitä, että opiskelijat saisivat tuntuman terveyskeskustyöskentelyyn eikä koulutus nykyiseen tapaan olisi sairaalakeskeistä.

Liikenneministeriön hallinnonalalta käsiteltiin valtakunnallisen liikennepoliitiikan tarvetta. Valiokunta korostaa mietinnössään liikennepoliittisten ratkaisujen tärkeyttä ja kiireellisyyttä. Hallituksen tulee viipymättä

asettaa parlamentaarinen komitea valmistelemaan ensi vuosituhannelle ulottuvaa koko Suomen liikennejärjestelmää koskevaa tutkimustietoon perustuvaa ohjelmaa, joka pitää sisällään sekä henkilö- että tavaraliikenteen. Mieluisaa on havaita, että hallitus on jo kesällä asettanut tämän parlamentaarisen liikennekomitean.

Samalla, kun laaditaan kokonaisvaltaisia ratkaisuehdotuksia, olisi valiokunnan mielestä myös lyhyellä aikavälillä ennen kaikkea huolehdittava riittävien taloudellisten resurssien kohdentamisesta liikennepoliitiikan hoitoon. Erityisesti olisi huolehdittava maan suurten kaupunkien välisten liikenneyhteyksien nopeudesta, riittävyydestä ja kunnosta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta valiokunta käsittelee sairaaloiden toimintaa ja kustannusten kehitystä. Ostopalvelut tarjoavat sairaaloille joustavan mahdollisuuden vastata toiminnan eräistä ongelma-alueista. Jos palvelun kysyntä on vähäinen, edellyttää erityisasiantuntemusta tai kalliita laitehankintoja, saattaa olla edullisempaa ostaa palvelu kuin tuottaa se itse. Epäkohtana on kuitenkin ostopalvelujen usein korkea kustannustaso.

Valtiontilintarkastajat kiinnittävät huomiota siihen, ettei ostopalvelujen hinnalle ole määritelty valtionosuustasoa, vaan lääninhallitukset hyväksyvät ostopalveluista aiheutuvat kustannukset sellaisinaan valtionosuuteen oikeuttaviksi. Asia tulisiikin selvittää ja pyrkiä määrittelemään perusteet, joiden mukaisesti eri palvelutoimintojen konsultoinnit oikeuttavat valtionosuuteen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä toiminnan tehokkuuteen ja taloudellisuuteen sekä kehitettävä sairaaloiden kustannuslaskentaa osto- ja muun päätöksenteon tueksi.

Valiokunta korostaa lisäksi erityisesti sitä, että budjetoitiperiaatteita tulisi kehittää siten, että resurssien jaossa päästäisiin nykyistä oikeudenmukaisempiin ja paremmin toimiviin ratkaisuihin. Lisäksi valiokunta korostaa potilasturvallisuuden kehittämisen tärkeyttä.

Valtiovarainvaliokunta edellyttää, että julkisen sektorin henkilöstövajauksen poistamiseksi ryhdytään valtiontilintarkastajain esittämien toimenpiteiden lisäksi tehokkaisiin, nopeasti vaikuttaviin erityistoimenpiteisiin. Paine julkisen sektorin terveyspalvelujen kehittämiseen on todella edelleen olemassa.

Yksityistä sektoria tarvitaan kuitenkin julkisten terveystalvelujen täydentäjänä ja nimenomaan täydentäjänä, mikä on otettava huomioon kehitettäessä yksityisen sektorin valtiontukijärjestelmää.

Valtiovarainvaliokunta on eri yhteyksissä käsitellyt valtionyhtiöiden kansainvälistymiseen liittyviä kysymyksiä. Valtiovarain tilaa vuonna 1986 koskevassa mietinnössään valiokunta toteaa muun ohella seuraavaa: "Monet valtionyhtiöt ovat kansainvälistyneet viime vuosina nopeasti. Eräiden yritysten liiketoiminnan toiminta-alueilla kansainvälistyminen on elinehto. Toiset yritykset pienhköjen kotimarkkinoiden johdosta eivät enää löydä oleellista kasvua Suomesta. Näille kertynyt tieto, taito ja kokemus jäisivät hyödynämättä, elleivät ne kansainvälistyisi. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansainvälistyminen on hallittua ja että sillä on myönteisiä vaikutuksia kotimaan talouden ja työllisyyden sekä teknologian kannalta. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että kansainvälistymiskehitystä jatkuvasti seurataan ja tarvittaessa ryhdytään viipymättä toimenpiteisiin kotimaan kannalta myönteisen kehityksen saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi."

Valtiovarainvaliokunnan tarkastusjaosto on paneutunut tähän alueeseen tavallista tarkemmin ja saamiensa selvitysten perusteella toteaa, että valtionyhtiöiden kansainvälistymisen vaikutukset sanottuihin yhtiöihin ja koko kansantalouteemme ovat voittopuolisesti myönteisiä. Erityisesti Euroopan taloudellisen yhdyntymisen myötä kansainvälistymisen hallitun toteuttamisen merkitys korostuu, ja asiaan on sekä yhtiöissä että valtionhallinnossa perehdyttävä huolellisesti pitemmän aikavälin tavoitteita silmällä pitäen.

Arvoisa puhemies! Edellisvuosien tapaan valtiovarainvaliokunta ja sen tarkastusjaosto jättävät näin mietintönsä läsnäolevien edustajien valistuneeseen harkintaan.

Ed. Mäkelä merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuuttila kiinnitti aivan oikein huomiota siihen, että tasavallassa vallitsee jossain määrin puutetta pätevästä opettajista ja lääkäreistä. Hän ei ehkä sen takia, että puhe olisi pitkäksi

venynyt, kiinnittänyt huomiota siihen, mikä ehkä on ollut se primäärinen vaikuttajataho taustalla, joka on johtanut siihen, että sisään otot ovat olleet niin alhaisia kuin ovat olleet korkeakouluihin asianomaisiin tiedekuntiin. Syynä tähän ovat yksinkertaisesti olleet alojen ammattijärjestöt, jotka ovat painostaneet opetusministeriön virkamiehiä ja poliittisia päättäjiä siihen, että sisään otettavien opiskelijoiden määrät ovat jääneet suhteellisen alhaisiksi, ja se kostaatuu nyt.

Muistan hyvin, kuinka korkeakouluneuvostossa ollessani 1970-luvun alussa jatkuvasti sain postia, joka tähtäsi juuri tähän tulokseen, joka nyt nähdään erittäin kielteisellä suomalaisessa yhteiskunnassa. Poliittisten päätöksentekijöiden ja virkamiesten täytyy irrottautua näissä asioissa ammattijärjestösidonnaisuudesta. On pakko katsoa yhteiskunnan kokonaisuutta, ja se on myös eduskunnan tehtävä.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaille toteaisin, että asia ei nyt ihan näin yksioikoinen ole kuin hän antaa ymmärtää. Nimittäin useimpien maamme korkeakoulujen opettajankoulutuslaitosten opettajaresurssit ovat sellaiset, että sinne ei mitenkään nykyisillä resursseilla voida ottaa enempää opiskelemaan opettajaksi.

Ensisijaisesti pitäisikin pyrkiä siihen, että tulo- ja menoarvioissa olisi huomattavat opettajavajaimien lisäysresurssit osoitettuina opettajankoulutuslaitoksille. Ehkä samalla myös tulisi harkita sitä, voitaisiinko poikkeuskoulutusta, vaikka se ei kovin hyvä olekaan, aika voimallisesti ensi vuonna ja seuraavina vuosina laajentaa, jotta ei tulisi siihen tilanteeseen, mikä on tiedossa ja mistä ed. Lahti-Nuuttila äsken eduskunnalle puheenvuorossaan teki selvitystä.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin lujaa sidonnaisuutta, kuin ed. Pulliainen väitti olevan virkamiesten ja päättäjien kesken, ei mielestäni ole. Eräs tärkeä näkökohta tässä yhteydessä on se, että opetusministeriössä ja myös muissa yhteyksissä on tehty erittäin tarkkoja laskelmia siitä, mitkä tarpeet kentällä ovat.

Nämä laskelmat ovat pettäneet siinä mielessä, että opettajia on siirtynyt, paljon suuremmissa määrin kuin on voitu odottaa, toi-

siin tehtäviin kuin koulun tehtäviin. Koulusta on myös siirtynyt opettajia toisiin tehtäviin suuremmassa määrin kuin on voitu arvioida. Opettajapula on tänä päivänä suuressa määrin myös riippuvainen näistä teki-
jöistä.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla on tilaisuus vastata sekä ed. Isohookana-Asunmaalle että ed. Björkstrandille samasta asiasta.

Minä sanoin, mikä on se primääriäinen syy. Sanoin, että se on ollut painostus. Tilanne heijastuu jo 60-luvun lopun ja 70-luvun alun tilanteesta, jolloin luotiin odotukset tulevaisuuteen ja myös luotiin mitoitussuunnitelmat, ed. Isohookana-Asunmaa. Tietysti koulutustarpeen mukaan mitoitetaan opettajavolyymi, ja se on nyt liian pieni. Se on ihan selvä, koska pitäisi koulutusmääriä suurentaa. Tässä pitää katsoa, missä järjestyksessä asiat menevät.

Suunnittelutyössä mukana olleena väitän edelleen, että silloinkin kun istuin korkeakouluneuvoston kehittämisjaostossa näissä asioissa puheenjohtajana peräti, kiinnitin huomiota siihen, että täytyy ottaa huomioon myös se osuus, joka ammattihenkilökunnasta allokoiti tehtävästä toiseen. Mutta opettajajärjestötkin ja Lääkäriliitto vaativat, että tämän laatuista asioita — erityisesti opettajajärjestöt — ei pidä ottaa huomioon: niillä ei ole odotusarvoa. Minä tähdennän, että kysymys on 60-luvun lopun ja 70-luvun alun tilanteen heijastumisesta tähän päivään.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle huomautan myös, että Lääkäriliitto ja OAJ ovat toimineet aivan eri tavalla, kuten ed. Pulliainen varmasti tietää. Lääkäriliitto on käsittäkseni systemaattisesti vastustanut koulutuksen laajentamista, mutta ainakin itse olen vielä toistaiseksi siinä käsityksessä, että Opettajien ammattijärjestö on liian pieniin koulutusmääriin kiinnittänyt jatkuvasti huomiota.

Toisaalta opetusministeriötä voi kritikoida siitä, että ministeriössä ei ole tarpeeksi tuoreita tilastoja ollut, kun opiskelijamääriä on mitoitettu, käytettävissä siitä, kuinka paljon meillä Suomessa siirtyy opettajia eläkkeelle. Tämä on yksi tekijä, joka olisi pitänyt paremmin ottaa suunnitelmissa huomioon.

Mutta myös yksi syy on edelleen se, että opettajankoulutus on uudistunut ja eräinä vuosina meillä Suomessa ei valmistunut käytännöllisesti katsoen yhtään opettajaa, kun siirryimme vanhanmuotoisesta uudenmuotoiseen koulutukseen.

Pahoittelen sitä, jos ed. Pulliaisella on jatkuvasti sellainen käsitys, että Opettajien ammattijärjestö olisi pääasiallinen syyllinen tähän, kun tässä on monta asiaa huonosti hoidettu ja siksi tultu nykyiseen tilanteeseen.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti tästäkin, että olen ollut rikospaikalla läsnä. Aikoinaan opettajien järjestö kuului TVK:hon ja olin silloin TVK-V:n hallituksen jäsen ja Virkamiesliiton varapuheenjohtaja. Siellä otettiin myös tähän asiaan kantaa, ja opettajaliiton johto otti selvästi silloin kantaa tähän suuntaan kuin äsken esitin.

Ed. Kohijoki: Herra puhemies! Puheenvuorossani keskityn valtiovarainvaliokunnan mietinnön siihen osaan, mikä koskee sotainvalidien elinkorko- ym. korvausasioiden ratkaisujen viipymistä kohtuuttoman kauan tapaturmavirastossa samaten kuin sotainvalidien kuntoutusta koskeissa asioissa todettuja epäkohtia.

Useita vuosia jatkuneen hakemusasiakirjojen vaikean ruuhkatilanteen vuoksi ovat sotainvalidien korvausasioiden käsittelyajat tapaturmavirastossa venyneet kohtuuttoman pitkiksi. Esimerkiksi itse maksamiensa hoito-, lääke- ja tutkimuskulujen korvaamista joutuvat sotainvalidit odottamaan jopa toista vuotta. Pahimmissa tapauksissa sotainvalidien korvausasioiden käsittely on kestänyt ja saattaa kestää jopa vuosia. Vuosittain noin 70—80 sotainvalidia ehtii kuolla ennen heidän ensikertaisen korvaushakemuksensa käsittelyä ja päätöstä.

Vakavana lisäseurauksena ruuhkautuneesta korvausasioiden käsittelytilanteesta on myös se, että korvauspäätösten kohtuuttoman kauan viipyessä siirtyy sotainvalidien pääsy lainmukaiseen kuntoutukseen. Se vaikuttaa omalta osaltaan haitallisesti sotainvalidien terveydentilaan, jota määräajoin tapahtuva kuntoutus voisi pitää yllä. Näin lain mukaan myös tulisi tapahtua.

On puhuttu rationalisoinnista. Sen avulla tapaturmavirasto on koettanut vuosien aika-

na tehostaa toimintaansa. Mutta samanlaisesti lisääntyneiden hakemusten, sotilasvammalain muutosten sekä uusien tehtävien kuten rintamaveteraanien kuntoutusta koskevien asioiden takia viraston työ määrä on lisääntynyt, ja asiaruuhka ei ole helpottunut.

Maamme sotainvalidit, yhteensä noin 42 000, ovat varsin iäkkäitä. Lähivuosina sotavammaisten joukko tulee voimakkaasti harvenemaan. Vuosittain heitä poistuu tästä ajasta suuri määrä, nykyisin yli 2 300. Päätäjille tämän olisi tullut olla vakavasti otettava signaali jo kauan sitten monien edellisten hallitusten hallitessa. Toisaalta on huomattava, että sotainvalidien joukkoon tulee vielä uusia jäseniä ja runsaastikin, sillä varsin moni sotavammaisen hakee vasta nyt ensi kerran korvausta sodassa saamastaan vammasta. Yksistään näitä ensikertaisia hakemuksia on kertynyt tapaturmavirastoon viime vuonnakin lähes 1 900. Muita asioita siellä on vireillä jopa kymmenintuhansin.

Nykyinen vaikea, sotavammaisten kannalta kohtuuton tilanne on korjattavissa vain sillä, että tapaturmavirasto saa riittävät henkilöstövoimavarat viipymättä. Sen tulisi tapahtua heti. Sitä edellyttää mietinnössään myös valtiovarainvalokunta.

Sotavuosina siellä sodassa tulimyrskyssä jokainen sotilas täytti velvollisuutensa. Uhrin oli annettava, ja ne annettiin, ja maamme itsenäisyys onnistuttiin säilyttämään. Mutta viime sotiemme aiheuttamat kärsimykset jatkuvat edelleen jokaisen sotainvalidin elämässä. Kaikki se, mitä lainsäädännön ja hallinnollisin keinoin on tehtävissä sotavammaisten elämän helpottamiseksi, tulisi tehdä enää viivyttämättä nyt, kun heitä vielä on. Se, mitä aikanaan on jätetty tekemättä, ei ole kunniaksi niille, jotka on pantu päättäjiksi. Nyt on tarkoin seurattava, toteutuvatko valtiontilintarkastajien edellyttämät toimenpiteet sotainvalidien asioiden käsittelyn nopeuttamiseksi tapaturmavirastossa. Sitä tarkoittava asetus näkyy annetun, mutta senkin voimaantulopäiväksi on merkitty vasta 1 päivä joulukuuta tänä vuonna. Nopeampaa toimintaa olisi odottanut.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Ehdotukset laeiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n sekä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 245/1988 vp.

Lakivaliokunnan mietintö n:o 9

Puhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Tässä nyt ensimmäiseen käsittelyyn tulevassa esityksessä laiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n ja rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 4 luvun 2 §:n muuttamisesta näyttäisi aluksi olevan kysymys vain pienistä rutiiniasioista. Mutta kun tarkemmin tätä katsoo, silloin huomaa, että tässä esityksessä nimenomaan käsitellään tänä päivänä maassamme ilmenevää melkoista ongelmaa. Tämä liittyy kaiken kaikkiaan nuoriso- ja lapsirikollisuuteen.

Tämä lakiesitys liittyy myös rikoslain kokonaisuudistukseen, vaikka se ei itse siihen pakettiin sisälly. Olemme lakivaliokunnassa joutuneet käsittelemään monia erillislakeja, jotka liittyvät rikoslain kokonaisuudistukseen, vaikka eivät siihen sisälly, ja jotka vaikuttavat rikoslain kokonaisuudistukseen, ja tämä on yksi sellainen. Ongelmana on ollut se, että kukaan ei pysty etukäteen arvioimaan, miten nämä eri yhteyksissä säädettävät lait vaikuttavat kokonaisuuteen, kun ajatellaan rangaistusten ankaruutta tai lievyyttä ja monia muita kriminaalipoliittisesti tärkeitä kysymyksiä.

Tähän erillislakien säätämiseen on jouduttu sen vuoksi, että kuten tiedämme, rikoslain kokonaisuudistus on varsin laaja kokonaisuus ja sen läpivieminen vie vuosia eikä voida kuitenkaan näitä erillisiä rikosoikeuteen liittyviä uudistuksia odottaa niin kauan, kunnes kolmesta osauudistuksesta muodostuva lakipaketti valmistuu ja tulee eduskunnassa käsiteltyksi.

Niitä kriminaalipoliittisesti tärkeitä kysymyksiä, joita nimenomaan tähän esitykseen liittyy, ovat mm. se, miten suhtaudutaan nuoriin, alle 18-vuotiaisiin rikoksenteijöihin

ja miten voidaan heidät saada takaisin rikoksen tieltä yhteiskunnassa asianmukaisesti toimiviksi jäseniksi. Tässä yhteydessä varsin paljon on keskusteltu vankeusrangaistusten merkityksestä ihmiselle ja todettu, että vankeusrangaistus on riski nuoren elämässä. Se on nuorelle uhka joutua rikoskierteeseen. On todettu, että tärkeätä on, että näitä ehdottomia vankeusrangaistuksia voidaan välttää erityisesti alle 18-vuotiaitten osalta niin pitkään kuin mahdollista. Tämä liittyy suurempaan kokonaisuuteen, tavoitteeseen vähentää kaiken kaikkiaan vankimääriä Suomessa. Sehän on yksi kriminaalipoliittiseksi tavoitteeksi nähty seikka rikoslain kokonaisuusdistuksessa.

Toisaalta kun on puhuttu nimenomaan alle 18-vuotiaista rikoksentehtäjästä, keskusteluun on liittynyt paljon tunteenomaisuutta, epäasiallisuuttakin ja tiettyjä harhakäsityksiä. Ei ole erotettu sitä, että kaikki rikokset eivät suinkaan ole vakavuudeltaan samanlaisia ja toisaalta kaikki rikoksentehtäjät, edes alle 18-vuotiaat, eivät ole keskenään saman kaltaisia. On ensikertalaisia taikka rikoksenuusijoita, jotka ovat syystä tai toisesta hairahtuneet rikoksen tielle. On myös ammatillaisia, raakoja rikoksia tekeviä nuoria, jotka ovat jo rikoksen tiellä oppineet suurin piirtein kaiken sen, mitä vanhemmatkin kollegansa. On selvää, että näitä yksilöitä ei voi samalla tavoin kohdella.

Meidän on myönnettävä, vaikka tavoitteena on vankimäärien minimoiminen, että vankeusrangaistusta edelleen tietyissä tapauksissa, esimerkiksi väkivaltarikoksissa, ammattimaisissa rikoksissa jne., tarvitaan. Näin ollen voin todeta, että vankiloista ei voida kokonaan luopua, vaikka ne eivät olekaan kyenneet täyttämään tehtäväänsä toivotulla tavalla. Sen sijaan että lähtisimme kokonaan luopumaan vankiloista, meidän tulee kehittää vankilalaitosta niin, että se mahdollisimman hyvin täyttää tehtävänsä. Toki samalla meidän on mahdollisimman pitkälle ehkäistävä vankilaan joutuminen. Näissä kaikissa toimenpiteissä me tarvitsemme kaikkien tähän problematiikkaan liittyvien hallinnonalojen yhteistyötä.

Ennen muuta meidän on päättäjinä ja myös näistä asioista vastaavina paneuduttava rikollisuuden leviämisen syihin. Meidän on kysyttävä, miksi tänä päivänä niin monet lapset ja nuoret ajautuvat rikollisuuteen.

Usein on sanottu rikollisuuden yhteiskunnallisiksi syiksi taloudellisia ja sosiaalisia syitä, heikkoja taloudellisia oloja. Tänä päivänä meillä kuitenkin aineellisesti menee paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Yksin taloudelliset syyt eivät riitä lapsi- ja nuorisoriikollisuuden syiksi. Meidän on pakko syiden etsintäaluetta laajentaa ja ottaa mukaan myös henkiset arvot tai nimenomaan niitten puuttuminen, kun etsitään nuorisoriikollisuuden syitä.

Toiseksi meidän on paneuduttava rikollisuuden ennalta ehkäisyyn. Tässä tulee mukaan lasten ja nuorten koti-, päiväkotij- ja koulukasvatus ja nimenomaan aikuisten esimerkin mahtava vaikutus, sekä myönteinen että kielteinen vaikutus. Nuorille tulee turvata toimintaa, harrastuksia, tulevaisuudenuskoa, ja heidän tulee ympäristössängsä todeta, että heistä välitetään. Tässä kaikessa välittämisessä, huolenpidossa ja ennen muuta koulutus- ja työpaikkojen hankkimisessa tarvitaan koulun sekä psyykkisen että fyysisen oppilashuollon, sosiaalitoimen ja lastensuojelun ja terveydenhuollon yhteistoimintaa niin, että kaikki lähtevät siitä tavoitteesta, miten parhaiten edistetään nuorten selviytymistä tässä yhteiskunnassa, eikä vain pohdita, miten parhaiten täytetään ne byrokratian vaatimukset, mitkä eri hallinnonaloilla on. Tähän ongelmaanhan monesti törmäämme nimenomaan lastensuojelu- ja sosiaalitoimen alalla.

Kolmanneksi, jotta päästään ehdottomista vankeusrangaistuksista mahdollisimman pitkälle, meidän tulee pystyä kehittämään seuraamusjärjestelmää nykyistä monipuolisemmaksi. Sovitaan-järjestelmästä on hyviä kokemuksia mm. Vantaalta. Tämän järjestelmän ongelmana on se, että se ei korvaa itse rangaistusta muuten kuin niissä tapauksissa, joissa voidaan syyttämättäjättämis- ja tuomitsemättäjättämismenettelyä käyttää. Sen sijaan sovitaan-järjestelmällä voidaan ainoastaan vahingonkorvauspuoli hoitaa kuntoon. Tähän tarvittaisiin pikaista kehittämistä niin, että myös rangaistuspuoli voitaisiin lievissä rikoksissa hoitaa sovitaan-järjestelmän perusteella. Yhdyskuntapalvelu on eräs tällainen vaihtoehto, ja sitten kun ei enää voida ajatella ehdollisia rangaistuksia, ennen tavallista vankilaa vielä on avolaitosvaihtoehto, jota tulee kehittää niin, että sen nykyiset epäkohdat poistetaan ja avolaitok-

sia saadaan riittävä määrä. Nykyisinhän niitä on aivan riittämättömästi, ihan liian vähän.

Tämän pienen ja toivon mukaan yhä pienenevän ryhmän osalta, joka on tuomitettava vankeusrangaistukseen, on erittäin tärkeää se, että nuoret vangit ja ikääntyneemmät, ammattilaisemmat vangit ovat eri vankiloissa ja että vankiloita kehitetään nykyistä pienemmiksi laitoksiksi. Jo nyt on kokemuksia siitä, että pienissä vankiloissa päästään paremmin vankilan toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin kuin suurissa.

Viidentenä ja viimeisenä, muttei vähemmän tärkeänä, on jälkihuolto. Se on yksi ennaltaehkäisyyn ohella kaikkein tärkeimpiä asioita tämän problematiikan hoidossa. Monet joutuvat rikoksensuojiksi nimenomaan sen takia, että heille ei löydy asuntoa, työtä, koulutusmahdollisuuksia eikä ylipäänsä mitään mahdollisuutta palata normaaliin yhteiskuntaan sen hyödylliseksi jäseneksi. Me tiedämme, kuinka työnantajat, vuokranantajat jne. havahtuvat heti, jos he kuulevat, että työtä tai asuntoa hakee vankilasta vapautunut ihminen. Meillä on aivan liian vähän jälkihuoltoa, liian vähän tukitoimia sekä ehkäisevää että jälkihuollon puolella. Tähän problematiikkaan tulisi vakavasti eduskunnankin nyt paneutua, kun tätä ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:ää ja rangaistusten täytäntöönpanoasetuksen 4 luvun 2 §:ää käsitellään.

Edellä sanottujen asioiden ja edellä sanotun problematiikan lisäksi tässä yhteydessä valiokunta käsittelee myös kysymystä alle 15-vuotiaitten tekemistä rikoksista ja siitä, miten tämä ilmiö on valitettavasti lisääntynyt viime aikoina maassamme. Tässä on todettava, että poliisi ja sosiaalitoimi ovat tämän asian kohdalla ymmällä eivätkä tiedä, mitä tehdä näille lapsille, jotta heidät saataisiin pois rikollisuudesta. Samalla kun etsitään yli 15-vuotiaille vaihtoehtoisia rangaistuksia, tulee myös mahdollistaa alle 15-vuotiaiden kuuleminen rikosten johdosta. Tämähän tänä päivänä ei ole vielä mahdollista.

Tähän nyt käsiteltävänä olevaan esitykseen valiokunta teki sen korjauksen, että alle 18-vuotiasta rikoksen tehnyttä ei tule tuomita ehdottomaan rangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Hallituksen esityksessä oli "erityisen painavat syyt". Tässä kohden hallituksen esityksen kynnys on liian

korkea. Tämä lakivaliokunnan korjausesitys on myönteinen ja on toivottavaa, että se näin myös menee eduskunnassa läpi.

Ed. Mäki-Hakola: Herra puhemies! Ed. Moilanen taisi käyttää sanaa "hämmäntynyt" puhuessaan alle 15-vuotiaitten rikollisuudesta. Itse voin käyttää sanaa "hämmäntynyt" saadessani käteen tämän hallituksen ja lakivaliokunnan esityksen, jossa alle 18-vuotiaitten rangaistavuutta vähennetään.

Minä en luule olevani yksin, kun väitän, että suomalainen tavallinen ihminen odottaa juuri päinvastaisia toimenpiteitä tämän päivän eduskunnalta, tämän päivän poliitikoilta. Tämä vaatimus perustuu puhtaasti ja täysin asiallisiin oikeusturvakysymyksiin. Lehdissä on viime päivinä ollut tietoja nuorisorikollisuuden voimakkaasta kasvusta. Minä luulen, että jokainen edustajista on ollut puheissa joko yölinjabusinkuljettajien tai poliisien kanssa. Nämä kertomukset kokemuksista ovat karmaitsevia: gangsterismia muistuttavia kiristyksiä jopa bussinkuljettajia kohtaan, asuntojen tuhoamisia, murtoja, pahoinpitelyjä jne. Tuoreimpana esimerkkinä, mutta nyt julkisuuteen kuitenkin tulleen, ovat Jyväskylän nuorisoujoukkojen teot aina bensiinillä valelua myöten. Viime pyhän aikana tuhottiin Laihialla käytännöllisesti katsoen koko peruskoulun sisustus. Yleensä näihin toimiin pannaan matkaan kärkeen poika tai tyttö, joka ei ole 15:tä vuotta täyttänyt. Nämä kyllä tietävät sen, ketä voidaan rangaista ja ketä ei, kuka voidaan viedä laitokselle, mutta palautetaan sieltä välittömästi. Tämä on poliisien käsitys, ja ilmoituksen mukaan tänä päivänä aivan tavanomaista. Lisäksi viime päivinä on näkynyt, että kaikkia rikoksia rikollisuuden määrän nousun takia ei enää edes oteta tutkitavaksi. On aivan selvää, että tällaisten tietojen seurauksena rikollisuus yhä on kasvussa. Nyt ollaan rankaisemattomuuden ylärajaa asiallisesti nostamassa 15 vuodesta 18 vuoteen. Ne ovat jo, niin kuin sanotaan, paljon kovempia kundeja. Kehityksestä on pakko varoittaa, kun tämän tapaisia tietoja on viime kuukausina tullut varsin monelta taholta. Toisin sanoen rankaisemattomuus tiedetään ja sitä käytetään hyväksi.

Kaiken kaikkiaan lainsäädäntöä tulisi mielestäni kehittää aivan toiseen suuntaan. Jotta

tähän asiaan voitaisiin vielä perusteellisemmin paneutua ja ottaa myös ryhmissä keskustelun alaiseksi tämänhetkinen kokonaistilanne, ehdotan, että tämä asia jätettäisiin pöydälle eduskunnan istuntoon 26 päivänä tätä kuuta.

Ed. Moilanen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen täysin samaa mieltä ed. Mäki-Hakolan kanssa tästä problematiikasta, jonka hän esitti, ja siitä, että siihen pitää vakavasti puuttua.

Mutta nyt käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä nimenomaan on kysymys siitä, missä vaiheessa ehdollisen rangaistuksen sijasta annetaan ehdoton rangaistus. Jos ensikertalaiselle annetaan ehdoton rangaistus heti suoraan, voidaan hyvin helposti todeta, että rangaistusten kohdentuminen on virheellinen. Nimenomaan, kun lakivaliokunta teki tämän esityksen, että ei anneta ehdotonta, elleivät painavat syyt sitä vaadi, se perusteluissa esittää näiksi painaviksi syiksi rikollisen teon laadun, poikkeuksellisen raakuuden ja väkivaltaisuuden, tekojen toistuvuuden tai ammattimaisuuden ja tekijän ilmeisen piittaamattomuuden lain säännöksistä ja ennusteen nuoren vastaisesta kehitymisestä lainkuuliaisiksi kansalaisiksi. Juuri nämä seikat pitäisi ottaa huomioon silloin, kun mietitään, annetaanko ehdoton vai ehdollinen rangaistus, kun kuitenkin tiedämme, että kun ehdoton annetaan, silloin on suuri riski, että tämä nuori tulee rikoksenuusijaksi eli vapauduttuaan jälleen joutuu rikoksen teille.

Nimenomaan henkisten arvojen puuttumisessa ovat syyt siihen, että rikollisuus on sellaista tänä päivänä kuin on. Niihin syihin pitää puuttua ja sitten puuttua jälkihoitoon ja siihen, että niitten kohdalla, jotka joutuvat vankilaan, vankila täyttää tehtävänsä nimenomaan kasvatuksellisessa mielessä. Näin pääsemme ed. Mäki-Hakolan tarkoittamiin tuloksiin.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnassa keskustelimme erittäin perusteellisesti kaikista tähän asiaan liittyvistä seikoista, ja ed. Mäki-Hakolan kanssa voimme olla yhtä mieltä siitä, että tilanne on kääntymässä huonompaan suuntaan. Keinojen löytäminen on kuitenkin erittäin vaikea ja monitahoinen asia. Tässä jaimme syvästi kaipaamaan so-

siaalipuolen ehdotuksia. Sosiaalivaliokunnassakin asia oli vakavan pohdinnan kohteena, ja tähän on syytä palata myöhemmin muissa yhteyksissä.

Katsoisin kuitenkin, ja valiokunnassa tuliin siihen tulokseen, että tämä hallituksen esitys voi nyt tässä vaiheessa mennä tässä muodossa, mutta niihin muihin toimenpideehdotuksiin pitää palata myöhemmin, ennen muuta vaihtoehtoihin rangaistusmenetelmiin.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Lakivaliokunnan puheenjohtaja tavallaan kääntyi sosiaalivaliokunnan puoleen siinä, että olisi jotain ehdotuksia pitänyt tehdä. Meidän lausuntoomme sisältyy näitä ehdotuksia jopa siltä osin kuin ed. Mäki-Hakola näitä ongelmia otti esille, kuten että alle 15-vuotiaat Suomessa voivat tehdä rikoksia ilman, että heitä voidaan rangaista tai edes kuulustella. Tässä mielessä olemme tehneet ehdotuksen siitä, että ikäraja käytännössä voitaisiin alentaa. Esimerkiksi Hollannissa ikäraja on 12 vuotta.

Mutta näitten vaihtoehtoisten rangaistusten löytäminen näyttää erityisesti oikeusministeriölle olevan se ongelma, jonka takia tämä asia ei näytä etenevän sillä ripeydellä, kuin tilanne vaatisi. Tähän liittyy sosiaalisia ongelmia. Niin kuin Keravan nuorisovankilan johtaja selvitti, monet näistä rikoksia tekevästä nuorista ihmisistä ovat käytännössä isättömiä, äidittömiä, kodittomia, jotka joutuvat turvautumaan rikollisuuteen, jotta elävät, kun ovat alle 15-vuotiaita. Ammattirikolliset käyttävät heitä häikäilemättömästi hyväkseen. Tässä on asiaketju, joka todellakin vaatisi eduskunnassa vakavaa pohdintaa, koska tämä on juuri sellainen asia, johon eduskunta lainsäädännöllään voi puuttua, eikä se voi paeta vastuutaan.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minäkin lakivaliokunnassa otin osaa tähän keskusteluun. Ed. Skinnarille sanoisin, että ongelma näytti olevan se, että yleisesti oltiin sitä mieltä, että laitostava nykyinen melko mekaaninen puuttuminen näihin kysymyksiin ei ole oikea, vaan pitäisi löytää joku parempi menettely. Mutta parempia menettelyjä ei yksityiskohdissaan ja konkreettisesti kuitenkaan pystytty esittämään, ja edelleen näytti siltä, että niiden

kehittäminen on liian hidasta. Siitä syystä, juuri niin kuin ed. Björkstrand mainitsi, tämä asia kyllä tietysti mielessä jäi aika tavalla sosiaalipuolen hoidettavaksi.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean ed. Skinnarin puheenvuoron johdosta, että alle 15-vuotiaiden osalta tähän ongelmaan pyritään hakemaan ratkaisua Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmän ja ed. Jurvan allekirjoittamasta aloitteesta, joka on päiväjärjestyksen kohtana 24), joten tähän asiaan alle 15-vuotiaiden osalta voidaan tietysti palata siinä vaiheessa.

Kuten eräiden tuoreiden selvitysten perusteella voidaan havaita, rikollisuus on viimeisen vuoden aikana kääntynyt maassamme voimakkaaseen nousuun aivan samalla tavalla kuin ed. Mäki-Hakola aikaisemmin antoi ymmärtää. Erityisesti tämän tyyppinen suuntaus on havaittavissa omaisuusrikosten kohdalta, joissa tilastoitu nousu eräissä osissa maata on ollut jopa 20—50 prosentin luokkaa, mutta myöskin väkivaltarikollisuuden puolella merkittävää nousua on ollut havaittavissa. Samanaikaisesti on voitu havaita, että yhä nuoremmat henkilöt rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolella ovat ottaneet rikollisen toiminnan huolestuttavalla tavalla elämäntavakseen. Jopa alle 15-vuotiaat syylistyvät vakaviinkin rikoksiin sekä omasta tahdostaan että välillisen tekemisen kautta hyväksikäytettyinä välikappaleina.

Samanaikaisesti tehtyjen rikosten selvitysprosentti on merkittävästi alentunut. Syyinä tähän on se, että rikostutkinnan teho on tämän vuoden alusta voimaan saatetun esitutkintalain johdosta vähentynyt. Poliisin toimintaresursseista ei ole uusissa olosuhteissa huolehdittu tarkoitetulla tavalla eduskunnan tahdosta huolimatta.

Yhteiskunnan osoittaman välinpitämättömyyden johdosta, näin väitän, rikostutkijoiden aktiivisuus työssään on merkittävästi laskemassa. Jos työtä ei yhteiskunnan taholta katsota tähdelliseksi, se merkitsee väistämättä motivaation laskua. Kaikki edellä lausuttu on ollut ennalta tiedostettavissa, ja olen itse, kuten eräät muutkin, kiinnittänyt tähän asiaan huomiota eduskunnassa eri yhteyksissä useita kertoja.

Samanaikaisesti, vaikka edellä selvitetty kehitys on meneillään, maamme kriminaalipolitiikkaa pyritään johtamaan suuntaan,

joka ennen pitkää tulee tekemään tilanteen kestävämmäksi. Rangaistuskäytäntö ja rangaistusten täytäntöönpano pyritään vesittämään ilman, että sijalle olisi osoitettavissa mitään muita kelpollisia keinoja rikollisuuden kasvun estämisessä. Ainoana perustana tähän suuntaan toimivilla on se, että rangaistuksilla ei ole todettu olevan merkittävää parantavaa vaikutusta rikoksiin syyllystyneisiin.

Mainittu suuntaus kriminaalipolitiikassa on erittäin voimakas juuri alle 18-vuotiaiden rikoksenteekijöiden suhteen. Liberaaleimman ajatustavan mukaan tuossa ikäryhmässä ei kiinteitä vapausrangaistuksia pitäisi käyttää lainkaan vaan ainoastaan muita keinoja, joita he eivät ole kuitenkaan pystyneet missään vaiheessa yksilöimään. Ainoa puolustus heidän tahollaan on ollut se, että toisin ajattelevat on leimattu pyöveleiksi ja raakalaisiksi sekä vedottu ihmisten tunteisiin puhumalla kostein silmin laps'vangeista peräti harhaanjohtavana käsitteenä, harhaanjohtavana sikäli, että 16—17-vuotiaaseen raakaan rikolliseen, rikoksenteekijään, tuo käsite kirjaimellisesti kovin harvoin sopii.

Tämän tyyppinen yhteiskunnassa laajalti mainostettu kriminaalipoliittinen suuntaus samanaikaisesti vähenevän tutkintatehon kanssa tulee johtamaan vakaviin yhteiskunnallisiin seuraamuksiin. Se suorastaan yllyttää rikollisuudelle alttiita nuoria, koska he tämän perusteella pitävät rikollista toimintaansa jopa yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä. Mutta jos ei ajatella näinkään, joka tapauksessa olemattomaksi käyvä kiinnijoutumisriski sekä siihen liittyvien seuraamusten mitättömyys tulevat poistamaan esteet rikollisuuden räjähdysmäiseltä kasvulta, joka on jo alkanut. Juuri kaksi viimeksi mainittua, kiinnijoutumisriski ja seuraamukset, ovat merkittävimmät rikollisen toiminnan esteet. Se on aivan varma. Siitä ei päästä mihinkään. Muilla toimenpiteillä voidaan näitä ankaria seuraamuksia tietysti sitten lieventää, sosiaalipuolen toimilla.

Arvoisa puhemies! Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys laiksi ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta on ollut alkuperäisessä muodossaan yksi hallituksen ja tarkemmin sanoen oikeusministeriön pahimmista kriminaalipoliittisista harharetkistä. Alkuperäisen esityksen mukaan alle 18-vuotias olisi voitu tuomita moninker-

taisena uusijanakin kiinteään rangaistukseen vain erityisen painavista syistä. Käytännössä siis erittäin, erittäin harvoin. Vain ehdollisia päänsilityksiä toinen toisensa perään, loputtomasti, kuin eräänlaisena yllykkeenä rikollisen toiminnan jatkamiselle.

Jo asian ollessa valtioneuvoston käsittelyssä Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä esitti ministerinsä kautta, että lainmuutosta ei pitäisi antaa eduskunnalle tämän suuntaisena. Tietynlaisena kompromissina eduskuntaryhmä esitti, ihan kirjallisesti, että ainakin sana "erityisen" pitäisi jättää pois lakiehdotuksesta ja että sanamuodoksi tällöin tulisi: "Alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi." Hallituksen esitys tuli eduskunnalle kuitenkin oikeusministeriön ehdotuksen mukaisena, eikä siihen ollut kylläkään liitetty smp:läisen ministerin eriväviä mielipidettä.

Lakivaliokunnassa järki on kuitenkin voitantonut kosteasilmäisen humanismin tai sitten lainvalmistelijan tietyn tarkoituseräisyyden, ja valiokunnan mietinnössä lakiteksti on juuri sen sisältöinen, jonka SMP:n eduskuntaryhmä on aikaisemmin katsonut voivansa, joskin pitkin hampain, hyväksyä. Minä en tarkoita sitä, että tämä olisi SMP:n eduskuntaryhmän ja sen valiokuntaedustajan suuri voitto jossakin valiokuntakäsittelyssä. Minä pyrin ajamaan tätä asiaa eteenpäin, ja tämä oli SMP:n kanta. Minun täytyy antaa kiitokseni siitä lakivaliokunnan jäsenille. Lakivaliokunta on erittäin hyvä valiokunta. Siellä tärkevät perustelut otetaan huomioon, tulevat ne miltä taholta tahansa. Tämä on siis ollut järjen voitto asian perusteellisen tutkimisen jälkeen.

Lisäksi lakivaliokunta on tehnyt mielestäni hyvää työtä siinä, että se on mietinnön perusteluihin liittänyt näkemyksensä siitä, minkälaisia voivat olla nuo painavat syyt, joiden perusteella voi olla aihetta ehdottoman rangaistuksen langettamiseen. Sellaisia ovat rikollisen teon laatu, kuten poikkeuksellinen raakuus tai väkivaltaisuus, tekojen toistuvuus tai ammattimaisuus sekä tekijän ilmeinen piittaamattomuus lain säännöksistä. Mielestäni juuri nämä perusteet ovat niitä, joiden olemassa ollessa ehdollista rangaistusta ei myöskään alle 18-vuotiaan kohdalla pitäisi käyttää.

Arvoisa puhemies! Mietinnön sivulla 4 lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota pariin sosiaalivaliokunnan lausunnossa esitettyyn näkökohtaan, joista toinen kuuluu näin: "Nuorten rankaisemisessa nopeus on tärkeätä. Rangaistavalla teolla ja seuraamuksella pitää olla mahdollisimman lyhyt ajallinen yhteys. Tämä edesauttaa ymmärtämään teon moitittavuuden ja tuomittavuuden." Mielestäni tämä toteamus sisältää uskomattoman paljon viisautta. Vaikka tämä toteamus ei suoranaisesti tarkoittanekaan sitä, tulisi nykyisten haittatelujen sijaan nuorten rikoksen poluille eksyneiden suhteen ottaa kokonaisuudessaan toinen linja.

Selvästi ja toistuvasti rikoksen poluille eksynyttä tulisi yhteiskunnan taholta huomauttaa kouriintuntuvasti mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tällainen muoto olisi esimerkiksi lyhyt arestirangaistus, joka teon jälkeen nopeasti kohdistettaisiin syylliseksi todettuun, ei siis epäiltyyn vaan todettuun, jos teko olisi sen laatuinen, että yhteiskunnan on tarvetta siitä heti huomauttaa, arestirangaistus, josta ei sellaisenaan jäisi merkintöjä rasittamaan nuoren tulevaa, ehkä parempaan suuntaan kääntyvää elämänsäkaarta.

Sovittelujärjestelmä saattaisi olla kelvollinen esimerkiksi tämän ohella valituissa tapauksissa, mutta vain tarkoin harkituissa yhteyksissä. Tänä päivänähan sovittelujärjestelmä on lähinnä kylätoimikuntien toiminnan asteella. Siinä ei ole mitään lakiperustaa, se toimii miten sattuu.

Ed. Moilanen lausui, että tällaisia pieniä uudistuksia on toistuvasti tuotu oikeusministeriön taholta uitettuna ohi suuren ja mahdavan rikoslain kokonaisuudistuksen. Olen sitä mieltä, minkä olen lausunut aikaisemminkin, mutta näin kesäloman jälkeen totean sen uudelleen: Olkoon tämä viimeinen ohui-tettu lakiuudistus, joka lakivaliokuntaan oikeusministeriön taholta tuodaan, koska mitä enemmän näitä pieniä mutta sinänsä merkittäviä ja vaikuttavia uudistuksia tuodaan käsittelyyn, sitä hämärämmäksi rikoslain kokonaisuudistus ja sen tulevaisuus ja sen toteutuminen käyvät. Alkuperäisestä suunnitelmasta ei ole pian jäljellä häivääkään, jos tähän tyyliin jatketaan.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Aittoniemi kiinnitti huomiota, kuten hänen valiokuntansakin oli

kiinnittänyt, minun mielestäni valitettavasti vain siihen, että teon ja seuraamuksen välisen ajan pitäisi olla lyhyt. Lakivaliokunta jäi siihen, mihin sosiaalivaliokuntakin oli jäänyt. Me kuitenkin olimme sen verran eduskuntabyrokraattisia, että katsoimme, että jatkokehittely kuuluu nimenomaan näitä asioita hoitavalle lakivaliokunnalle. Eikä se olekaan sosiaalinen asia, minkälaisia vaihtoehtoisia rangaistuksia alle 18-vuotiaille taikka, kuten me esitimme mietinnössämme, myös alle 15-vuotiaille voidaan antaa. Tässä mielessä minusta lakivaliokunnan mietintö ei ole niin hyvä kuin olisimme odottaneet tai ainakin itse odotin.

Ed. Aittoniemi on puuttunut yhteen saanaan. Kai silläkin on jotain merkitystä, mutta tämän asian kokonaisuuden kannalta tärkeätä on nimenomaan jatko, mitä tulee tapahtumaan näissä asioissa, ilman että odotetaan rikoslain kokonaisuudistusta. Minkälaisia työpalveluja saadaan näille nuorille, jotta he kokisivat todella, että he ovat saaneet rikoksestaan jonkin rangaistuksen.

On tietysti täysin eri asia, tekeekö tapon, ryöstön tai varastaa auton. Mutta jos esimerkiksi autovarkaudesta saa ehdollisen rangaistuksen, parin vuoden määräajalla kolme kuukautta vankeutta, tullessaan alioikeudesta nuori ei tietenkään koe, että hän oikeastaan sai mitään. Ainakin jos hän kavereille kertoo, eihän siitä mitään tullut. Mutta esimerkiksi työpalvelu, josta kertyy myös jonkin verran taloudellista etua, jolla voidaan korvata vahinkoja, olisi mielestäni sellainen asia, johon olisin toivonut todella lakivaliokunnan paneutuneen tai ainakin oikeusministeriön ryhtyvän toimenpiteisiin.

Ed. Björkstrand (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnassa keskusteltiin nimenomaan tästä asiasta paljon, mutta en katso, että valiokunnan tehtävänä on tutkia kaikkia niitä vaihtoehtoisia toimenpiteitä, joihin voitaisiin ryhtyä. Saimme kyllä selostuksen sekä sosiaali- ja terveysministeriöstä että oikeusministeriöstä siitä, millä tavalla vaihtoehtoisia menetelmiä voitaisiin kehittää, ja osoittautui, että vaihtoehtoisien menetelmien löytäminen on erinomaisten vaikeaa.

Parhaassa tapauksessa tämänkin keskustelun pohjalta voitaisiin odottaa, että näissä molemmissa ministeriössä huomattavasti tar-

mokkaammin kuin tähän asti puututtaisiin siihen, minkälaisia vaihtoehtoja olisi rangaistusmenetelmien kehittämisessä, koska me kaikki tiedämme, että nuoren ihmisen paneeminen vankilaan ei ole mikään hyvä ratkaisu. Niin kauan kuin odotamme tätä, kyllä ed. Aittoniemi on siinä oikeassa, että pitäisi edetä hivenen varovaisesti, samalla kun nykyisiä ehdottomia rangaistuksia ja niiden täytäntöönpanotapaa pitäisi miettiä huomattavasti enemmän kuin tähän asti on tehty.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Skinnarin puheenvuoroon vastatessani olen hyvin paljon samaa mieltä kuin lakivaliokunnan puheenjohtaja ed. Björkstrand. Toisin sanoen siinä käsitteelykiireessä, joka lakivaliokunnassa yleensäkin vallitsee ja myös tämän asian osalta, on mahdottomuus löytää sellaisia esityksiä ja ehdotuksia, joilla olisi mitään kantavaa merkitystä. Toisin sanoen tähän asiaan pitäisi paneutua nimenomaan sitä asiaa varten perustetun työryhmän, jossa olisi sellaisia henkilöitä, joiden ajatukset eivät harhaile pilvisä vaan pysyvät maanläheisinä ja jotka nimenomaan ajattelevat sitä, minkälaisia todellisia vaihtoehtoja on olemassa.

Minä kyllä henkilökohtaisesti olen tätä miettinyt. En aivan yöuniani ole tämän takia menettänyt, mutta olen tätä asiaa miettinyt. Eikä minulla kovin paljon ehdotuksia tähän asiaan ole, millä voitaisiin rangaistus, siis kiinnijoutumisriski ja toisaalta rangaistuksen pelko — on tietysti väärin tänä päivänä puhua pelosta — korvata siten, että niillä olisi jokin pysyväinen merkitys.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sekä valiokunnan puheenjohtaja Björkstrand että ed. Aittoniemi ovat pitäneet tätä erittäin merkittävänä asiana, niin kuin varmasti kaikki pidämme. Olen käytellyt puheenvuoroja siksi, että valiokunnan tapa ilmaista huolestumisensa asiasta on minusta liian lievä ottaen huomioon sen, mistä tässä on kysymys. Valiokunta toteaa, että vaihtoehtoisien seuraamusten kehittäminen ja oikeudenkäynnin uudistamista silmällä pitäen lakivaliokunta kiinnittää vakavaa huomiota sosiaalivaliokunnan lausunnoissa esitettyihin näkökohtiin.

Se on tietysti hyvin kauniisti sanottu, mutta poliittista kielenkäyttöä olisi se, että

valiokunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin tietyillä tavoitteilla tai asettaa toimikunnan tai komitean pikaisesti tietyllä määräajalla tätä asiaa selvittämään. Se on poliittinen ehdotus siitä, mitä pitäisi tehdä, vaihtoehtona sille, että kiinnittää huomiota. Sitä huomion kiinnittämistä tässä asiassa on mielestäni aika tavalla ollut, ja siinä mielessä olin tähän mietintöön todella pettynyt. Koska tämä on oikeusministeriölle vaikea asia, kuvittelin, että lakivaliokunta pystyisi tekemään jonkinlaisen ehdotuksen, jolla oikeusministeriön virkamieskuntaa saataisiin liikkeelle.

Ed. Taina: Arvoisa puhemies! Mielestäni on turha täällä kiistellä siitä, kumpi valiokunta tässä asiassa on viisaampi. Mielestäni suurin ongelma on se, ettei oikeusministeriössä nähdä nuorten rikollisuutta lainkaan sosiaalisena ongelmana. Oikeusministeriön virkamiehet eivät muuttaneet tätä käsitystään senkään jälkeen, kun sosiaalivaliokunta ja sen kuulemat asiantuntijat ja sosiaali- ja terveysministeriö olivat esittäneet oman näkemyksensä nuorten rikoksentekijöiden kohtelusta.

Kaikki asiantuntijat esittävät, että nuorten, myös alle 15-vuotiaiden, tekemiin rikoksiin on reagoitava välittömästi. Vankeusrangaistusta ei suinkaan pidetä parhaana vaihtoehtona. Siksi vaihtoehtojen rangaistusten kehittäminen nopeasti on välttämätöntä. Tähän oikeusministeriöllä ei näytä olevan mitään halua eikä myöskään ehdotuksia, eikä se ole huolissaan nuorten rikoksentekijöiden kohtalosta.

Koska lakiehdotus on jo valiokuntakäsittelyssä herättänyt keskustelua ja tuonut esiin ristiriitaisia näkemyksiä, on tärkeää, että asiaan paneudutaan myös tässä vaiheessa.

Kannatan ed. Mäki-Hakolan tekemää pöydällepanoehdotusta.

Puhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia ilmaisemaan käsityksensä pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Mäki-Hakola ed. Tainan kannattamana ehdotta-

nut, että asia pantaisiin pöydälle tiistaina 26 päivänä tätä kuuta pidettävään täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Mäki-Hakolan ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle tiistaina 26 päivänä kuluvaan kuuta pidettävään täysistuntoon.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ulkoasiainvaliokuntaan

4) Hallituksen esitys n:o 85 Pohjoismaiden välillä yhteispohjoismaisten laitosten ja niiden henkilökunnan oikeudellisesta asemasta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

lakivaliokuntaan

5) Hallituksen esitys n:o 86 laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa

6) Hallituksen esitys n:o 87 laiksi tieliikenteen ajo- ja lepoajoista

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto sosiaalivaliokunnalta.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 7) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Elo: Arvoisa herra puhemies! On sinänsä ilahduttavaa, että hallitus on pystynyt sopimaan lakiesityksen antamisesta, joka koskee autonkuljettajien ajo- ja lepoaikoja.

Oikeastaan tähän voisi välittömästi lisätä, että jo oli korkea aikakin. Nimittäin ainakin ne teistä, jotka olette olleet eduskunnassa 1980-luvun alkuvuosina, tiedätte sen, voisiko sanoa, kovan kädenväännön, jota autonkuljettajien ammattijärjestö AKT ja toisaalta hallitus ovat käyneet. Jos käsitykseni on oikea, niin lähinnä keskustapuolueen vastustuksesta aikaisemmissa hallituksissa ei ole pystytty tästä lakiesityksestä sopimaan. Niin kuin totesin, on ilahduttavaa, että tämä on nyt tullut eduskunnan käsittelyyn.

Haluan kuitenkin hyvin painokkaasti kiinnittää huomiota siihen tosiasiaan, joka on yleisperustelujen heti ensimmäisellä sivulla ja joka liittyy siihen, ettei tämäkään lakiehdotus mahdollista kansainvälisen työjärjestön Ilon sopimuksen ratifioimista, joka koskee autonkuljettajien työ- ja lepoaikoja maantiekuljetuksissa, koskien siis yleissopimusta n:o 153 ja suositusta n:o 161.

Tässä yhteydessä haluan myös korostaa, että molemmat Ilon sopimukset koskevat sekä työsuhteisia autonkuljettajia että myös omistajakuljettajia. Niin kuin tiedossa on, omistajakuljettajien ryhmä on ollut erinomaisen ongelmallinen, kun lakiehdotusta on valmisteltu.

Kun kuitenkin, niin kuin tiedämme, olemme kovasti yhdentymässä Länsi-Eurooppaan monilla eri tavoilla, jää oikeastaan ihmettelemään, ettei hallitus ole lakiehdotusta valmistellessaan kuitenkaan pystynyt sopimaan sellaisesta sisällöstä, joka ensinnäkin mahdollistaisi Ilon sopimuksen ratifioinnin ja toisekseen yhdenmukaistaisi Suomen autonkuljettajien työ- ja lepoajat Euroopan yhteisön maiden lainsäädännön kanssa. Lakiehdotuksen hyväksymisen jälkeenkin jää edelleen se ongelma, ettei Suomen lainsäädäntö tosiaan ole vielä sopusoinnussa Euroopan yhteisön maiden kanssa. Mielestäni tämä on erinomaisen suuri ongelma.

Henkilökohtaisesti toivon, että kun valiokunta asiaa käsittelee, se perehtyisi erityisesti siihen, miten tämä lakiesitys poikkeaa Ilon sopimuksista ja mitä tähän pitäisi lisätä, jotta voisimme päästä samalle tasolle kuin Euroopan yhteisön maat.

Tähän liittyy myös se tosiasia, jonka tutkimukset ovat osoittaneet, että raskaan liikenteen riski joutua vakavaan onnettomuuteen on liikennesuoritteeseen verrattuna keskimäärin suurempi kuin muilla tienkäyttäjä-

ryhmillä. Niin kuin tiedämme, kun on kysymys linja-autojen tai kuorma-autojen onnettomuuksista, totta kai seuraukset ovat näissä monta kertaa vakavammat kuin esimerkiksi henkilöautojen osalta. Siksi tämä lakiesitys on tärkeä. Erityisesti haluan korostaa kansainvälistä näkökohtaa. Kyllä meidän lainsäädäntömme pitäisi pystyä sille tasolle, että omalta osaltamme myös kykenisimme ratifioimaan ne sopimukset, jotka olemme hyväksyneet.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto sosiaalivaliokunnalta.

7) Hallituksen esitys n:o 88 laiksi tieliikennelain 87 a §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti liikennevaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys n:o 89 laiksi Koloveden kansallispuistosta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 9) asiasta.

Keskustelu:

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Torronsuota ja Kolovettä koskevat kansallispuistoesitykset on vihdoinkin saatettu eduskunnan käsittelyyn. Näistä Tammelan kunnassa olevan Torronsuon kansallispuistohanketta koskeva asia on henkilökohtaisessa elämässäni mielenkiintoinen tapaus. Kun opiskelin Helsingin yliopistossa 50-luvulla, ainoa luonnonsuojeluhanke, jota käsiteltiin niin maantieteen, kasvitieteen kuin eläintieteenkin opetuksessa, oli Torronsuon kermikeitaan saattaminen suojelualueeksi ja mieluiten luonnonpuistoalueeksi, niin kuin sil-

loin todettiin, koska kysymys on todella merkittävästä luonnonmonumentista, todellisesti oppikirjaesimerkistä siitä, millainen kermikeidas tyypillisimmillään on. Tämä oli myös ehkä ainoa kohde, jota kaikissa mainituissa opetusohjelmissa aivan kuvien kanssa esiteltiin. Nyt on kulunut kolme vuosikymmentä siihen hetkeen, kun Torronsuota koskevaa kansallispuistoesitystä esitellään Suomen eduskunnassa.

Tähän liittyy joitakin näkökohtia, jotka ovat merkittäviä, joten tätä asiaa kannattaa jo lähetekeskustelussa pohdiskella.

Tässä tapauksessahan pitäisi saada tuon kansallispuiston pinta-alaksi 3 700 hehtaaria, joka olisi luonnollinen aluekokonaisuus. Aikoinaan on saatu periaatepäätös 3 250 hehtaaria, mutta nyt on esityksen kohteena vain 2 550 hehtaaria valtion maita. Näistä valtaosa on metsätaloudellisesti arvioiden kitu- ja joutomaata, metsämaata on vain satakunta hehtaaria. Ulkopuolelle jää siis seitsemisensataa hehtaaria alueita, jotka pitäisi saada ensi tilassa valtion omistukseen. Henkilökohtaisen näkemykseni mukaan tulisi tästä asiasta lausua erityinen toivomus eduskunnan taholta, jotta tuohon tavoitteen päästäisiin.

Tämä hallituksen esitys on ns. budjettilaki. Se todella myös mielenkiintoisella tavalla liittyy budjetissa olevien varojen käyttöön näiltä osin. Nimittäin luonnonsuojelualueitten hankkimiseen on budjetissa ehdotettu edelleen vain 60 miljoonaa markkaa. Tuota määrärahaa pitäisi jo tämän takia saada korotettua eduskuntakäsittelyn aikana.

Sitten Koloveden kansallispuistosta, joka sijaitsee kolmen kunnan, Enonkosken, Heinäveden ja Savonrannan kuntien alueella. Kysymys on upeasta Järvi-Suomen vaihtelevasta maisema-alueesta, jolla on kivikautisen kulttuurin kannalta mielenkiintoinen merkitys. Jos haluaa nähdä, minkälaisissa oloissa, maisemassa kivikautinen ihminen Suomen-niemellä asui, ei muuta kuin menee Koloveden tienoille. Saimaannorpan suojelun kannalta alue on ehkä kaikkein tärkein erityinen suojelualue luontonsa puolesta.

Tähänkin alueeseen liittyy joitakin historiallisia näkökohtia, jotka saattavat pulpah-taa esiin eduskuntakäsittelyn aikana. Nimittäin kun asiaa on valmisteltu pari vuosikymmentä, varsin monilta tahoilta on esitetty, että tästä alueesta pitäisi muodostaa retkei-

lyalue, ei kansallis- tai luonnonpuistoa. Mikkelin lääninhallitus on ajanut kansallispuistoasiana tätä asiaa varsin merkittävästi. Pari edellistä maaherraa on tehnyt tässä hyvin merkittävää työtä, samoin lääninhallinnon virkamieskunta. Sen sijaan paikalliset kunnat ovat hannanneet vastaan sen, minkä ovat ehtineet, mikä on heijastunut siihenkin, että kun tein asiasta täällä kirjallisen kysymyksen, niin eräät alueen kansanedustajat eivät millään uskaltaneet laittaa edes kysymykseen nimeään sen takia, että kunnanisät saattaisivat siitä suuttua.

Tämä sen takia, että on hyvin odotettavaa, että kun asianomaisten kuntien edustajia täällä tavan mukaan asiantuntijoina kuullaan, todennäköisesti he tulevat esittämään vaatimuksen siitä, että kansallispuiston sijasta alueesta muodostettaisiinkin retkeilyalue. Tätä vesittämishanketta on syytä pontevasti vastustaa ja pitää kiinni siitä, että hallituksen esitys toteutuu tällaisenaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

laki- ja talousvaliokuntaan

9) Hallituksen esitys n:o 93 laiksi Torronsuon kansallispuistosta

valtiovarainvaliokuntaan

10) Hallituksen esitys n:o 90 laiksi ennakkoperintälain muuttamisesta

toiseen lakivaliokuntaan, jona-tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta

11) Hallituksen esitys n:o 91 laiksi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

12) Hallituksen esitys n:o 92 laiksi kaavoitusalueiden jakolain muuttamisesta

ulkoasiainvaliokuntaan

13) Hallituksen esitys n:o 94 Espanjan ja Portugalin Euroopan talousyhteisöön liittymisestä johtuvan Suomen ja Euroopan talousyhteisön väliseen sopimukseen tehdyn kolmannen lisäpöytäkirjan sekä Suomen ja Euroopan hiili- ja teräsyhteisön ja sen jäsenvaltioiden väliseen sopimukseen tehdyn toisen lisäpöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta

14) Hallituksen esitys n:o 95 maakuntaliitosten ja seutukaavaliittojen yhdistämisen mahdollistavaksi lainsäädännöksi

sosiaalivaliokuntaan

15) Hallituksen esitys n:o 96 laiksi työsopimuslain 34 §:n hoitovapaata koskevien säännösten voimaantulon muuttamisesta

16) Hallituksen esitys n:o 97 laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Salolainen: Herra puhemies! Liikkeitten aukiololainsäädäntö on aika ajoin ollut hyvinkin kuumien tunteiden sävyttämä. Kuvaavaa on, että erään aikaisemman hallituksen aikaisempi yritys liberalisoida liikkeitten aukioloaikoja kärsi täällä eduskunnassa varsin ikävän kohtalon, eikä siitä koskaan lakia tullut. Nyt näyttäisi siltä, että meillä olisi jonkin verran paremmat edellytykset tehdä uusi liikkeitten aukiololainsäädäntö.

Julkinen keskustelu vähittäiskaupan aukioloaikojen väljentämisestä on jatkunut vuosikymmenen ajan. Kauppaelinkeinojen eri osapuolten samoin kuin kaupan ja sen työntekijöiden periaatteelliset näkemykset rajoitusten tarpeellisuudesta ja mahdollisten muutosten sisällöstä ovat poikenneet ja poikkeavat edelleen huomattavasti toisistaan. Tästä huolimatta järjestöt ovat viime keväänä päässeet yhteisymmärrykseen siitä, että liikeaika-rajauksia voitaisiin väljentää.

Hallituksen tavoitteena on tehostaa toimivan kilpailun edellytyksiä eri elinkeinojen piirissä. Tehokas kilpailu on samalla tehokasta kuluttajapolitiikkaa. Nykymuotoiset liikeaika-rajaukset ovat alkuperäisistä tavoitteistaan poiketen johtaneet huomattaviin kansantaloudellisiin hukkainvestointeihin sen vuoksi, että rajoituksia kierretään sellaisten kaupankäyntimuotojen avulla, joita liikeaika-rajaukset eivät koske.

Tässä yhteydessä voisi todeta, että kun kaikki kiemurat on perusteltu sillä, että myöhään tapahtuvissa myyntitehtävissä työntekijät asetetaan hankalaan asemaan, tietenkin on voinut esittää sen loogisen kysymyksen, että kioskissa ja huoltoasemallaakin myy ihminen ja usein vieläpä huonommissa olosuhteissa kuin kivijalkakaupassa. Joissakin tapauksissa voidaan jopa ounastella koko liiketoiminta-ajatuksen perustuvan ja perustuneen kilpailuolosuhteita vääristävien rajoitusten olemassaoloon. Tämän kaltaisten rajoitusten ylläpitämistä on varsin vaikea puolustella.

Kuten aiemmin totesin, hallitus antoi vuoden 1983 valtiopäiville esityksen liikeaikalain muuttamisesta. Esitys ei kuitenkaan saanut eduskunnassa riittävää kannatusta, minkä vuoksi se peruutettiin. Vähittäiskaupan liikeaikalakiin perustuvien poikkeuslupien määrä onkin tämän vuoksi lisääntynyt koko 1980-luvun ajan. Vuonna 1988 myönnettiin yhteensä 588 poikkeuslupaa, ja tänä vuonna tultaneen jälleen ylittämään aiempien vuosien poikkeuslupien määrät. Poikkeuslupien anominen sinänsä on osoitus siitä, että lainsäädäntö ei ole ollut kohdallaan.

Tärkeimmän yksittäisen poikkeuslupien saajaryhmän muodostavat haja-asutusalueiden vähittäiskaupat. Sekä kuluttajien että vähittäiskaupan kokemukset haja-asutusalueiden vähittäiskaupan väljennetyistä aukio-
loajoista ovat varsin myönteiset, ja tällä

tavoin on voitu myötävaikuttaa palvelujen säilyttämiseen haja-asutusalueilla.

Liikeaikalain piiriin kuuluvat vähittäiskaupat kilpailevat osittain kioskeista ja huoltamoilta tapahtuvan kaupan kanssa. Viimeksi mainittuun kauppaan kohdistuvat osaltaan myytävää tavaravaliokimaa koskevat rajoitukset. Paineet näiden rajoitusten uudelleenarviointiin ovat lisääntyneet. Kauppa- ja teollisuusministeriö ei kuitenkaan ole pitänyt aiheellisena kytkeä näitä kysymyksiä välittömästi toisiinsa vaan katsoo, että mainittujen sortimenttirajoitusten arvioiminen tulee ajan-kohtaiseksi sen jälkeen, kun eduskunta on ilmaissut kantansa vähittäiskaupan liikeaikakysymykseen tällä kerralla.

Hallitus esittää vähittäiskaupan liikeaikoja väljennettäväksi kahdella tavalla. Ensinnäkin muutoksia esitetään eräiden juhlapyhien aattojen sekä nk. kaksoispyhien aukioloaikoihin. Toiseksi esitetään liikeaikalain rajoitusten piiristä poistettaviksi taidemyyntinäytteilyt, puutarhatuotteet, käsi- ja kotiteollisuustuotteet sekä tärkeimpänä ryhmänä haja-asutusalueilla sijaitsevista vähittäiskaupoista tai myymäläautoista tapahtuva myynti.

Haja-asutusalueiden vähittäiskaupan vapauttamisesta liikeaikarajoituksesta säädetäisiin yksityiskohtaisesti asetuksella. Määräysten tulisi tältä osin olla riittävän selkeitä lainsäädännön noudattamisen ja valvonnan kannalta. Rajoitusten soveltaminen ei saisi määräytyä esimerkiksi sen mukaan, kuinka tehokkaasti tai tuloksellisesti vähittäiskauppaa rajoitetaan. Toisaalta lainsäädäntö ei saa johtaa rajoitusten lieventämiseen ja tätä kautta kokonaistaloudellisesti perusteettomiin investointeihin ja uusiin epäkohtiin. Eduskunnalle annettu esitys on varsin erisuuntaisten pyrkimysten pohjalta rakennettu kompromissi. Tätä haluan korostaa. Se on nimenomaan kompromissi eikä kaikilta osiltaan vastaa esimerkiksi henkilökohtaisia näkemyksiäni siitä, kuinka pitkälti olisi tullut jo tässäkin yhteydessä liberalisoida liikkeiden aukioloaikoja.

Hallituksen esitykseen sisältyviä liikeaikalain väljennyksiä suurempiin muutoksiin ei tässä vaiheessa ole yksinkertaisesti suurempaa ja riittävää yksimielisyyttä. Toisaalta esitettyjen muutosten sisällöstä ollaan vähittäiskaupan eri osapuolten kesken yksimielisiä. Tämä on tietenkin hyvä lähtökohta käsittelylle eduskunnassa. Lain muuttamista

puoltavat sekä kuluttaja- ja kilpailupoliittiset että myös aluepoliittiset näkökohdat.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

talousvaliokuntaan

17) Hallituksen esitys n:o 98 laiksi alkoholilain muuttamisesta

laki- ja talousvaliokuntaan

18) Hallituksen esitys n:o 99 laiksi väestökirjalain muuttamisesta

toiseen lakivaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto puolustusasiainvaliokunnalta

19) Hallituksen esitys n:o 100 eräksi sotilas-oikeudenhoitoon liittyviksi laeiksi

pankkivaliokuntaan

20) Hallituksen esitys n:o 101 laiksi Suomen Työväen Säästöpankin muuttamisesta liikepankiksi

sosiaalivaliokuntaan

21) Hallituksen esitys n:o 102 laeiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista annetun lain muuttamisesta sekä pienyrittäjän vuosilomarahasta annetun lain 11 §:n kumoamisesta

22) Hallituksen esitys n:o 103 laiksi rakennuslain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää lausunto perustuslakivaliokunnalta.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys laiksi rakennuslain muuttamisesta samoin kuin esitys etuostolain muuttamisesta tavoittelevat tärkeitä päämääriä. Viimeksi mainittu on toki vasta seuraava asia, siihen en puutu sen enemmälti. Toisin sanoen tarkoituksena on yhteiskunnan kannalta välttämättömän rakennusmaan saannin varmistaminen. Toinen tavoite tietysti on, että tuo maa olisi kohtuuhintaista eikä kasinopelin myllyn kautta kulkenutta. Nämä päämäärät ovat ilman muuta hyväksyttäviä, jopa välttämättömiä. Samalla hallitus kuitenkin esittää, että välttämättömyyden varjolla pakkotoimien mahdollisuus ulotetaan koko maahan, sinnekin, missä ei ole edes odotettavissa, että lain soveltamista sen hengen mukaisesti tarvittaisiin, Hangosta Utsjoelle saakka. Edelleen hallitus esittää, vaikka kysymys on niin tärkeästä asiasta kuin yksityiseen omistusoikeuteen puuttumisesta, että päätöksentekoa poliittisesti keskitetään ja sen tasoa alennetaan. Näin tapahtuisi sekä kunnissa että valtakunnan tasolla, jossa päätöksenteko lunastusmenettelyssä siirrettäisiin valtioneuvoston tasolta ympäristöministeriölle, jolla jo ennestään mm. lääninoikeuslain perusteella on tietynlainen monopoli päätöksentekoon juuri rakennusasioissa. Ympäristöministeriö on tämän eduskunnan aikana saanut kohtuuttomasti valtaa, ja jos se tulevaisuudessa pidetään tiettyjen poliittisten voimien hallinnassa, myös poliittisten voimien valta tulee kohtuuttomaksi.

SMP:n eduskuntaryhmä ei hyväksy yksityiseen omistusoikeuteen kohdistuvaa tarpeetonta puuttumista. Se ei hyväksy piilosotalisointia eikä päätöksenteon kohtuutonta politisointia. Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä ei tule hyväksymään lakiesityksiä hallituksen esitysten sisältöisinä. Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä ja valiokuntaedustaja — minä en nyt muista, onko meillä edustusta asianomaisessa valiokunnassa, on tai ei, meillä on siellä edustus, ilmeisesti ed. Jurva — pyrkivät

vaikuttamaan lain käsittelyssä siten, että kohtuuttomuudet, suoranaiset vääryydet, ajattelemattomuudet lainsäädännöstä poistetaan, sosialisointi poistetaan.

Ed. Kettunen: Herra puhemies! Eilen eduskunnassa käytiin edustajien Knuuttilan ja Tennilän välillä mielenkiintoinen keskustelu, jossa ed. Knuuttila erään asian käsittelyn yhteydessä väitti, että on kysymyksessä sosialismin kannalta myönteinen asia, ja jossa ed. Tennilä ilmoitti sitten, että sillä asialla ei ole sosialismin ja sen etenemisen kannalta mitään yhteyttä eikä mitään tekemistä. Jos nyt tällä hetkellä edustajat Knuuttila ja Tennilä olisivat tässä salissa, kun lähetekeskustelussa on hallituksen esitys n:o 103 rakennuslain muuttamisesta ja tämän jälkeen tulee vielä hallituksen esitys n:o 104 etuostolain muuttamisesta, olen vakuuttunut siitä, että molemmat mainitsemani edustajat voisivat olla yhtä mieltä siitä, että nyt ovat kysymyksessä lakiehdotukset, joissa sosialismi todella etenee.

Herra puhemies! Muutamia yksityiskohtia lakiehdotuksista. Ensinnäkin lakinippu, josta julkisuudessa on käytetty myös nimitystä maapaketti, on sellainen, että lakiehdotukset annetaan eduskunnalle yksitellen tiputtamalla. Mielestäni taktiikka on se, että lait tulisivat tiputtamalla siksi, että kansanedustajille ei muodostuisi kokonaiskäsitystä lakien vaikutuksista ja sisällöstä. Nyt tällä hetkellä on kuitenkin erehtynyt tänne tulemaan kaksi lakia samaan esittelyyn, mutta tiedossani on, että tähän samaan nippuun, samaan yhteen päämäärään tähtäävään lakinippuun on tulossa vielä muitakin esityksiä.

Toiseksi lakien sisältö on sellainen, niin kuin todella sanoin, että yhteiskunnan valta ottaa yksityisen omistamaa maaomaisuutta haltuunsa todella vakavasti lisääntyä. Yhteiskunnalle tulee laajeneva oikeus pakkolunastaa maata ja nimenomaan sillä keinolla, että kun alueella on vain yleiskaava tai sellainen alueelle laaditaan, kunnalla on silloin oikeus ehdottaa alueen pakkolunastamista.

Lisäksi pakkolunastuspäätöksen, pakkolunastuslupan, voi antaa, niin kuin ed. Aittoniemi mainitsi, nykyisestä järjestelmästä poiketen. Nykyäänhän sen antaa, mikäli antaa, valtioneuvosto. Mikäli nämä ehdotukset menevät läpi, pakkolunastuspäätökset voi antaa sen jälkeen ympäristöministeriö.

Edelleen täällä ehdotetaan, että yleiskaaavan tai osayleiskaavan voisi laatia nykyisen kunnanvaltuuston asemesta myös alempi kunnallinen viranomainen, esimerkiksi kunnanhallitus tai ehkä jopa lautakunta. Käsitakseni mukaan tällä tähdätään siihen — nimittäin valtuustojen kokouksethan ovat julkisia kokouksia, sinne voi kuka tahansa mennä kuuntelemaan ja seuraamaan niitä, mutta kunnanhallituksen ja lautakuntien kokoukset ovat suljettujen ovien takana tapahtuvaa toimintaa — eli tällä todennäköisesti pyritään siihen, että nämä kansalaisten kannalta mielenkiintoiset ja ikävät asiat vietäisiin päätettäväksi suljettujen ovien taakse. Tämä tarkoittaisi myös monessa kunnassa sitä, että kunnanvaltuustossa toimivat pienryhmät olisivat kokonaan ulkona tästä päätöksenteosta eivätkä pääsisi sieltä antamaan tietoa kuntalaisille.

No, mitä sitten tapahtuu, kun tällaisia yksityisen ihmisen omistusoikeuteen puuttumisen päätöksiä tultaisiin tekemään suljettujen ovien takana? Mitä se tulee sitten vaikuttamaan päätöksentekomoraaliin? Sitä voi itse kukin kansanedustaja ja kuuliija itse harkita.

Edelleen tähän lakipakettiin sisältyy ns. maan ansiottoman arvonnousun hintaleikkuri. Tämä tarkoittaa sitä, että maan hinta tullaan sitomaan määrättyyn ajanjaksoon. Se on sidottu lähinnä tähän kaavoitustapahtumaan. Sen jälkeen tapahtunut hinnannousu tultaisiin leikkaamaan. Toisaalta se on hyvä toimenpide, mutta sekin sisältää sellaisia elementtejä, joissa saattaa joutua pieni maanomistaja, pienomistaja, kärsimään.

Herra puhemies! Minä toivon, että valio-kunta todella vakavasti paneutuu näiden lakien sisältöön. Uskon, että eduskunnasta vielä löytyy ryhtiä niin, että näitä vuosikymmenen pahimpia sosiaalisointilakeja eduskunnassa ei tulla viemään läpi.

Ed. Kärhä: Arvoisa puhemies! Ministeri Pertti Salolainen käytti äsken puheenvuorossaan esitellessään hallituksen esitystä n:o 97 sanontaa, että "tämä laki on ollut kuumien tunteiden sävyttämä". Samaa voisi sanoa nyt hallituksen esityksestä n:o 103 rakennuslain muutoksesta. Siitä on ollut julkisuudessa hyvin paljon tunnepohjaisia kannanottoja. Niinpä olen omalta osaltani koettanut tutkia lakiesitystä ilman tunnepohjaa, kylmän rau-

hallisesti. Olen tutkinut sitä juristina ja erittäin muuttovoittoisen kunnan pitkäaikaisena kunnallispoliittikkona. Olen tullut siihen ehdottomaan lopputulokseen, että en voi hyväksyä lakiesitystä.

Tässä laissa ehdotetaan muutettavaksi lakia siten, että pääkaupunkiseudulle säädetyt rakennuslain 53 §:n lunastusperusteiden muutokset ulotetaan koskemaan koko maata. Toinen suuri muutos on rakentamiskehityksen kohdalla, jota laajennetaan niin ikään mm. siten, että kokonaan luovutaan vaatimasta lunastukselle valtion viranomaisen lupaa. Kolmas kohta, mikä herättää huomiota, on sanonta yhdyskuntarakentaminen. Mitä on yhdyskuntarakentaminen? Lakiesityksestä ja sen perusteluista voi tulkita, että tuo sanonta pitää sisällään käytännöllisesti katsoen kaiken muun maan paitsi ei maa- ja metsätalousmaata.

Edellä olevaan viitaten katson, että pakkolunastusoikeuden laajentaminen — siitähän nyt on puhtaasti kysymys — hallituksen esittämällä tavalla ei sovi suomalaisen yhteiskuntajärjestelmään, eikä se sovi maahan, jossa on rakennuskelpoista maata suhteellisesti enemmän kuin missään muussa Euroopan valtiossa. Katson lisäksi, että kunnilla on jo nyt riittävät keinot saada maata. Meillä on mm. mahdollisuus käyttää kaavoitus sopimuksia, jos kunta vain niin tahtoo. Oman kuntani kohdalla voin katsoa, että kaavoitus sopimukset on yksi keino, jolla saadaan vapaaehtoisesti kunnalle mieleistä maata. Kunnilla vain ei ole ollut halua käyttää niitä keinoja, joita nyt on ollut tarjolla.

Mitä lisäksi tulee pääkaupunkiseudun rakennuslakipakettiin, käytännössä siitä ei ole saatu riittävää kokemusta, ei ainakaan sen hyvästä toimivuudesta, päinvastoin. Ne tiedot, mitä kentältä tulevat, osoittavat, että laki ei ole ollut onnistunut. Päinvastoin on käynyt niin, että pääkaupunkiseudun paketti on nostanut hintoja, jotka sitten tulevat asunnon tarvitsijoiden maksettavaksi. Mutta yksityiset, pienehköjen tonttien omistajat ovat se ryhmä, joka on näistä laeista joutunut kärsimään.

Katson, että rakennuslain muutosta on vielä eduskunnassa harkittava. Se on liian hätäisesti annettu, eikä sitä ole perin pohjin puitu eikä nähty, mihin se johtaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää asiasta perustuslakivaliokunnan lausunto.

23) Hallituksen esitys n:o 104 laiksi etuustolain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti laki- ja talousvaliokuntaan, jonka tulee pyytää asiasta perustuslakivaliokunnan lausunto.

24) Ed. Jurvan ym. lakialoite n:o 59 laiksi rikoslain 3 luvun 1 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Jurva: Arvoisa puhemies! Rikoslakimme siveellisyyserikoksia koskeva lain pykälä nimittää lapsiksi henkilöitä, jotka ovat alle 14-vuotiaita. Siis jo 14-vuotiaana hän saavuttaa lain mielestä suuremman kypsyyden, mitä tulee hänen oikeuteensa päättää asioistaan. Viime vuosina on myös nuorten ikää laskettu rajusti äänestysikärajan, eri virkoihin hakeutumisen ja pian myös asevelvollisuuden kohdalla. Yhä nuoremmat pääsevät siis ottamaan vastuun yhteiskunnan jäseninä. Tämä on luonnollista, koska nuoret ovat yhä kypsempinä ja myös itse valmiita kantamaan heille annettua vastuuta.

Rikoslain 3 luvun 1 §:ssä taasen katsotaan lapseksi henkilö, joka on 15:tä vuotta nuorempi. Tämä lainkohta lieene jäänyt pahoin kehityksestä jälkeen. Tietoisena tästä eräät lapset käyttävät törkeästi hyväkseen tätä aukkoa, joka lakiin on jäänyt. Koska heidän tekosistaan, nykyisin yhä törkeämmistä ja raaemmista, jää vaille rangaistusta, laki suorastaan houkuttaa tästä lain virheestä tietoiset lapset hankkimaan jännitystä elämäänsä väärällä tavalla.

Usein lapsia yllyttävät rikoksiin heitä vanhemmat ja rikollisesti asioista ajattelevat

henkilöt, joille itselleen rangaistus jo voitaisiin määrätä. Koska rangaistuksen tarkoituksena tulee olla edelleen erityis- ja yleisestävä vaikutus, pitää myös 14 vuotta täyttäneet saattaa vastuuseen teoistaan. Tärkeimpänä tarkoituksena nuorten kohdalla tulisi olla se, että lain avulla voitaisiin katkaista vinoutunut elämän alku. Näin heitä ohjattaisiin rangaistuksen uhan avulla pois väärästä ihanteista ja laittomuuksista ja heistä voitaisiin kasvattaa hyviä yhteiskuntamme jäseniä.

En suosita heille enkä muillekaan nuorille rikokseen syyllistyneille ensikertalaisille varsinaista vankilatuomiota vaan kehittelyn alla olevia muita sovitusmuotoja kuten ns. yhdyskuntapalvelua. Näin nuorta ei leimattaisi varsinaiseksi rikolliseksi, vaan hänelle tavallaan annettaisiin yhteiskunnan taholta vakava huomautus, jonka sovittamisen jälkeen nuorella olisi uusi mahdollisuus aloittaa elämänsä puhtain paperein. Vähäisistä rikkomuksista tuomittuja ei muutenkaan saisi missään tapauksessa sijoittaa rangaistuslaitoksissa ammattirikollisten kanssa yhteen. Tällä menettelyllä yhteiskunta on itse kehittämässä rikollisten korkeakouluja ja saa kantaa siitä nyt näkyvät seuraukset.

Arvoisa puhemies! Katsonkin, että nykyisin vastuu lasten ja nuorten kasvattamisesta on sysätty täysin poliiseille, jotka ovat voimattomia tähän tehtävään ja joille ei kasvatustehtävä laisinkaan edes kuulu. Vastuun tuleeekin jakautua ennen kaikkea kodin ja koulun harteille, ja siinä yhteiskunta on tosin apuna ja tukena.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Jurvan ym. lakialoite rikoslain 3 luvun 1 §:n muuttamisesta, jota kyllä ei itselläni ole ollut tilaisuutta allekirjoittaa, saattaa saada ja saakin monet kosteasilmäiset humanistit ja hellämieliset takajaloilleen. Keskustelussa saatetaan luoda kuvia vankityrmässä lojuvasta lapsivangista sekä käyttää muitakin tällaisia ilmaisuja, jotka ovat omiaan sekoittamaan järjen äänen todellisuuden kustannuksella.

Lakialoitetta puolustavia saatetaan pitää pyöveleinä, jopa raakalaisina, kuten meillä on tapana tällaisissa asioissa. Keskustelu ja mahdollisesti lainsäädännön kehittäminen tämän lakiehdotuksen pohjalta on kuitenkin juuri nyt ajankohtaista ja välttämätöntä.

Sytä on moniakin, mutta päällimmäisinä rikokseen syyllistyvien ikärakenteessa tapahtunut kehitys sekä rikosoikeudellisen vastuun ulkopuolella olevien lisääntyvä käyttäminen ns. välillisen tekemisen kautta.

Siitä, kun rikosoikeudellisen vastuun raja aikanaan asetettiin 15 vuoteen, ihmisen kehitys kohti tiettyä aikuistumista on ollut merkittävä. Selvemmin sanottuna tarkoitan sitä, että tämän päivän 15-vuotias, myös 13—14-vuotias, on ajatuksen kulultaan ja toiminnoiltaan, jopa ulkoiselta olemukseltaan tyystin toisenlaisen kuin joskus tämän vuosisadan alkupuolella. Reilusti alle 15-vuotias omaa kyvyt jopa suunnitelmalliseen rikolliseen toimintaan, kun vastuurajan säättämisen aikoihin ne riittivät yleensä tyypillisen kiusanteon tai pikku pahanteon muotoihin.

Kuten mainitsin, suunnitelmallinen rikollinen toiminta on merkittävässä määrin levittänyt alle 15-vuotiaiden ikäluokkiin jopa niin, että sitä, tosin vähäisessä määrin, ilmenee 12-vuotiaasta alkaen. Jos jätetään nuo 12-vuotiaat pois hellämielisten kosiskelemiseksi, niin ainakin 13—15-vuotiaiden ikäluokkaan on levinnyt rikollisuuden ns. harmaa alue, jonka suhteen nykyinen rikoslainsäädäntömme on voimaton. Valitettavasti on lupa pelätä, että tuo harmaa alue tulee tulevaisuudessa sekä vahvistumaan rikollisten määrän suhteen että laajenemaan.

Alle 15-vuotiaiden kypsyys suunnitelmalliseen rikolliseen toimintaan on valitettavasti aikaisempaa enemmän huomattu rikosoikeudellista vastuuta kantavien rikollisten piirissä siten, että alle 15-vuotiaita ainakin jossain määrin käytetään rikollisessa toiminnassa oman vastuun välttämiseksi. Vaikka rikosoikeudellisesti vastuuttoman käyttäminen välillisenä tekijänä asettaa käyttäjän vastuuseen itse tekijänä, se on kuitenkin ongelma monessa mielessä, myös tutkinnallisesti. Olen itse aikanani tutkinut jutun, jossa 13-vuotias surmasi ampuma-aseella aikuisen henkilön 15 vuotta täyttäneen kehotuksesta. Tuo 15-vuotias tunnusti kehottaneensa ja joutui vastuuseen välillisen tekemisen säännöksiä noudattaen, mutta 13-vuotias ei koskaan tunnustanut toimineensa muuten kuin omasta aloitteestaan. Jos 15-vuotias ei olisi tunnustanut ja jos tämän perusteella ei olisi saatu näyttöä, 15-vuotias, joka katsotaan itse tekijäksi tässä tapauksessa, olisi jäänyt rankaisematta.

Rikosoikeudellisen vastuun ikärajan laskeminen nykyisestä 15 vuodesta ehkä 13—14 vuoteen on mielestäni aivan suhteellisen läheisessä tulevaisuudessa perusteltua, ehkä välttämätöntäkin. Ottaen huomioon nykyisen kriminaalipoliittisen suuntauksen muutos ei ole ongelmaton nimenomaan alle 15-vuotiaisiin kohdistuvan seuraamusjärjestelmän kannalta. On mielestäni selvää, ettei nykyisiä rangaistusmuotoja juurikaan voida käyttää alle 15-vuotiaisiin rikoksen tekijöihin. Näin siitä syystä, että tällöin minunkin mielestäni voitaisiin perustellusti puhua säälimielessä lapsivangeista, joista nyt ainakin osin aiheettomasti puhutaan 15—18-vuotiaiden yhteydessä.

Mielestäni tehty aloite pitäisi ottaa vakavasti tässä vaiheessa. Vaikka sen toteutumisen ei ole varmastikaan huomispäivän asia, pitäisi lain valmistelun osalta kuitenkin ryhtyä tekemään perustyötä asian eteenpäin viemiseksi tai jos ei viemiseksikään, kuitenkin perusteellisen selvityksen hankkimiseksi siitä, mikä olisi jokin muu, toinen mahdollisuus yhä suuremmaksi käyvän ongelman korjaamiseksi. Jos liikkeellelähtöä tavalla tai toisella vielä lykätään, turha kiire voi myöhemmin aikaansaada hätiköityä ja virheellistä lainsäädäntöä, joka meillä täällä eduskunnassa on joskus varsin tuttua. Asiaa pitäisi kehitellä ja selvittää. Sitä ei ole lainkaan käsitykseni mukaan Suomessa tehty. Ei se, että selvitetään, miten alle 15-vuotiaiden rikoksiin syyllistyneiden ongelma yhteiskunnassa hoidetaan, ole mielestäni pyövelyttä eikä raakuutta. Jos asia selvitetään ja jos yhteiskunta näkee jonkin ratkaisun, joka on hyvä, se toteutettakoon, jos asia tulee sillä hoidetuksi.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Tässä ed. Jurvan lakialoitteessa ollaan eniten huolissaan siitä, miten päästäisiin rankaisemaan lapsia, jotka ovat tehneet rikoksia. Tämä on minunkin mielestäni hälyttävä tendenssi, että yhä nuoremmat lapset tekevät vakaviakin rikoksia. Kuitenkin kun näitä asioita selvitetään, ja minunkin mielestäni niitä pitäisi selvittää, pitäisi enemmän miettiä, miten voitaisiin tukea juuri niitä perheitä, joissa lapsilla on paha olla ja joissa ei ole turvallisuutta, jolloin helposti nuori ja lapsi ajautuu epätoivoiseen käyttäytymiseen. Mielestäni painotus tässä lakialoitteessa on liikaa

nyt sanktio- ja rangaistuspuolella sen sijaan, että todella mietittäisiin, mitä tässä yhteiskunnassa ja perheiden elinoloissa on todella vialla, kun tämän tyyppinen käyttäytyminen joissakin nuorissa yleistyy.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Olen tästä asiasta hyvin paljon samaa mieltä kuin ed. Andersson. Jotta tästä muodostuisi vastauspuheenvuoro eikä kannatuspuheenvuoro, totean, että perheisiin kohdistuvista tukimuodoista on puhuttu iät ja ajat Suomessa aivan samalla tavalla kuin puhutaan liikenteessä siitä, että pitäisi kohdistaa huomio asennemuokkaukseen. Liikenteessäkin on niin, että jos asennemuokkaus pystytään saamaan tarpeeksi pitkälle, Suomessa ei tarvita poliiseja, ei tarvita liikennemerkkejäkään, kun kaikki sujuu hienosti.

Mutta kun me olemme nyt nähneet vuosikymmenestä toiseen, että mitään ei tapahdu, silloin pitäisi katsoa, löytyisikö aidan toiselta puolelta jotakin mahdollista ratkaisua. Uskon, että meidän tarkoituksenamme tässä on nyt kiinnittää huomiota asiaan, johon on kiinnitetty huomiota monissa muissakin piireissä. Ed. Jurvan lakialoitteessa, jos sen sanamuodot eivät nyt ole aivan jokaisen mieleen, on kuitenkin lähdetty siitä, että halutaan saattaa tämä peruskysymys liikkeelle, jotta tutkitaan, mitä me voisimme tässä asiassa tehdä.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Kuitenkin edelleen korostaisin sitä, että kun mietitään taustoja ja syitä tämän tyyppisten ilmiöiden syntymiseen ja kun ryhdymme miettimään, miten rangaistuksia tehostetaan ja saadaan asianmukaisiksi, silloin on menetetty ote jo koko asiasta. Minulla on sellainen käsitys, vaikka tämä on tietysti laaja ongelma-alue, että tämän tyyppiset ongelmat liittyvät hyvin voimakkaasti siihen, että vanha ydinperhe on pirstoutunut hyvin pieneksi ja turvattomaksi perheyksiköksi. Se liittyy myös kaupungin urbanisoituneeseen elämäntapaan ja myös siihen, että yhteiskunta käy yhä kovemmaksi, kilpailu käy yhä kovemmaksi ja ilmapiiri yhä enemmän hankalammaksi. Ihmisten yhdessäolo ja toistensa auttaminen ei ole enää yhtä luontevaa kuin se oli vielä parikymmentä vuotta sitten tässä yhteiskunnassa. Minun mielestäni nämä kaikki seikat pitäisi todella tutkia. En

minäkään usko, että pelkästään puhumalla näihin asioihin voitaisiin vaikuttaa. Mutta kun lähdetään näitä asioita tutkimaan ja pohtimaan keinoja, silloin pitää ehdottomasti ja nimenomaan ennaltaehkäisevän puolen ja tukea antavan puolen korostua eikä ranskaispuolen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

25) Ed. Uiton ym. lakialoite n:o 60 asumistakuun erityislaiksi

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin toiseen lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Uitto: Arvoisa rouva puhemies! Aluksi on ehkä paikallaan tehdä pari teknistä huomautusta lakialoitteeseeni asumistakuun erityislaiksi. Esityksen pykäläkohtaiseen osaan on nimittäin pujahtanut kaksi lyöntivirhettä. Ensinnäkin esityksen 3 §:n 2 virkkeessä olevan ikärajan tulisi olla 8:n sijasta 18. Siis 3 §:n 2 virkkeen on määrä kuulua: "Selvitykseen kirjataan kunnan alueella pysyvästi asuvien 18 vuotta täyttäneiden kuntalaisten asuntotilanne siten kuin asetuksella tästä laista tarkemmin säädetään."

Toiseksi esityksen 4 §:n 2 momentissa oleva määrittely, jonka mukaan tilapäismajoitukseksi katsotaan myös 18 vuotta täyttäneiden henkilöiden asuminen yli kolmen vuoden ajan täysi-ikäisyyden saavuttamisesta lukien entisen huoltajan kodissa, sisältää lyöntivirheen. "Kolmen" vuoden sijasta säännöksissä tulisi lukea "kahden" vuoden, jolloin se on yhdenmukainen esityksen muun sisällön kanssa, kuten perusteluista voidaan havaita.

Arvoisa puhemies! Näyttää siltä, että mitä enemmän asumisen perustarve on jätetty markkinavoimien vapaan toiminnan kohteeksi, sitä vaikeammaksi on yksityisen ihmisen asema käynyt. Hinnat kohoavat. Pitää ostaa pienempi asunto tai asua ahtaammin toisten

omistamissa asunnoissa. On myös vaihtoehto ottaa pankista elinikäistä asuntolainaa. Kaikki tämä ja paljon muuta on elämä Finlandian asuntomarkkinoilla tänä päivänä.

Tämänkin arkikurjuuden saavuttaminen on kuitenkin suurelle joukolle suomalaisia etäinen haave. Omistusasuntojen hintavyöry ja julkisesti rahoitettujen vuokra-asuntojen marginaalinen osuus eli vain 12 prosenttia koko asuntokannasta varmistaa asunnottomuuden jatkumisen. Suoranaisen asunnottomuuden ja puutteellisen asumisen raja-alueella elää yhä useampi nuori suomalainen. Etenkin pääkaupunkiseudulla nuorten tulotaso ja elämäntilanne huomioon ottaen omistusasunnon hankkiminen ei ole enimmälle osalle enää mitenkään mahdollista.

Nuorten tilanne on sellainen, että aikuis-tuvat lapset joutuvat asumaan kotonaan hyvin pitkään monessa tapauksessa, koska heillä ei ole mahdollisuutta hankkia omaa asuntoa. Näennäisesti tilanne saattaa olla tällaisessa perheessä useimmiten tyydyttävä. Muun muassa asumistilavuus on kohtuullinen ja asunnon kunto saattaa olla erityisen hyvä, mutta todellisuudessa nuorten itsenäistyminen viivästyy aiheuttaen siten monia ihmissuhdeongelmia.

Työssä käyvät nuoret ovat myös hyvin ristiriitaisessa tilanteessa asumismuotoaan valitessaan silloin, kun vaihtoehtoja olisi. Hallituksen työvoimapolitiikka näet pakottaa nuoret liikkumaan paikkakunnalta toiselle, siis hankkimaan leipänsä sieltä, missä työpaikat kulloinkin sijaitsevat. Tämä johtaa elämään jatkuvassa valmiudessa vaihtamaan asuntoa. On sanomattakin selvää, että nuorien perheiden kannalta elämän tällaisessa tilanteessa on ainoastaan vuokra-asunto ainoa järkevä vaihtoehto.

Kuntien peruspalveluihin kiistatta kuuluu myös kunnallisen maapolitiikan, kunnallisen vuokra-asuntotuotannon ja esimerkiksi jälleenvuokrauksen keinoja käyttämällä kunta-laisten asumisongelmien ratkaiseminen. Kysymys on toimintavastuusta konkreettisessa tilanteessa. Kunnallinen vuokra-asuntopolitiikka ei voi olla vapaachtoista. Laissa on selkeästi määriteltävä kunnan velvollisuudet. Pitkään sairaaloissa, erilaisissa laitoksissa olleiden asema asuntomarkkinoille tulevana on myös koko lailla toivoton. He lähestulkoon kaikki ovat asuntopelin syrjäytyjiä. Tarvitaan kunnille ja valtiolle selkeästi määriteltä-

vää vastuuta kansalaisistaan. Lakiesityksessämme olemme jakaneet julkisen vallan toimintavelvollisuudet kuntien toteuttamisvastuuseen ja valtion rahoitusvastuuseen.

Kuntien omin selvityksin, kuten esitämme, voidaan vallitseva asunnottomuuden laajuus ja sen mukainen asuntojen tarve selvittää mutkattomimmin. Samalla valtakunnallisesti voidaan resurssien ohjaaminen kohdentaa oikein. Esityksemme asuntopoliittisen linjan vastaisia ovat hallituksen taholta kaavaillut vuokrasäännöstelyn purkamiseen tähtäävät esitykset, kuten viime aikoina olemme kuulleet. Vuokrasäännöstelyn purkaminen merkitsee koko maan vuokratason huimaa korotusta. Mikäli vuokrasäännöstely puretaan, Etelä-Suomen ruuhka-alueiden tolkkumat vuokraodotukset tulevat nostamaan koko maan vuokratasoa, siis myös niiden alueiden, joilla kysyntä ja tarjonta ovat tällä hetkellä kutakuinkin tasapainossa. Samalla se ohjaisi valtion asuntopolitiikan entisestään vähäisiä varoja esimerkiksi asumistuen muodossa vuokranantajien kukkaroon suoraan. Tällainen politiikka edustaa äärimmäisen epäso-siaalista ajattelua. Tilanne on kuitenkin jo kärjistynyt pääkaupunkiseudulla sellaiseksi, että asumistukijärjestelmän hyväksymät vuokrat ylitetään roimasti. Liikevoittoon pohjaava asuntopolitiikka johtaa vääjäämättä vuokra-kiskontaan, ja tätä me emme voi hyväksyä.

Tämän vuoden, siis vuoden 1989, valtion tulo- ja menoarvioon on kirjattu vuokra-asuntojen uustuotantotavoitteeksi 13 000 asuntoa. No, miten tämän tavoitteen on käynyt? Tämän viikon alussa saadun tiedon mukaan rakentamisen aloittamispäätös on kyetty tekemään ainoastaan noin 6 000 asunnon osalta, eli lähes 7 000 asuntoa 13 000:n uudisasuntotavoitteesta on edelleen kattamatta.

Lisäksi vuodelle 1989 on siirtynyt edellisten vuosien rakentamattomista kohteista noin 4 600 rakentamispäätöstä vailla olevaa nk. haamuasuntoa. Yhteensä täyttymättömien toiveiden, rakentamattomien haamuasuntojen määrä on pikaisen yhteenlaskun mukaan yli 10 000 asuntoa. Tieto on todella hälyttävä. Se kertoo rakennusyhtiöiden haluttomuudesta rakentaa vuokra-asuntoja. Se kertoo siitä, että liikepalatsien ja toimistojen rakentaminen on kannattavampaa kuin ihmisasuntojen rakentaminen. Se kertoo rakennusyhtiöiden vallasta asunnottomuuden markkinoilla. Voidaan ky-

syä: Mitä hallitus on tehnyt omien, jo alun perinkin riittämättömien vuokra-asuntotavoitteidensa toteuttamiseksi?

Asiantuntija-arvioiden mukaan tämän vuoden budjetissa ilmaistun vuokra-asuntojen uustuotantotavoitteen saavuttamiseksi rahaa olisi lisäbudjetin kautta löydettävä laskentatavasta riippuen 500 miljoonasta 1 miljardiin markkaan, jotta rakentamattomat haamuasunnot muuttuisivat todeksi.

Asuntorahaston perustaminen ja yhden miljardin siirtäminen asuntorahastoon, kuten hallituksen budjettiesityksessä esitetään, näyttäytyy vain hattutemppuna, jolla valtion omia rasituksia minimoidaan. Mikäli kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotantoa ei nosteta voimakkaasti ja ellei asumiskustannuksia kyetä laskemaan ja luomaan rakennusliikkeiden ja pankkien tahdosta vapaata vuokra-asuntotuotantoa, osattomaksi jäävät edelleen mm. monet nuoret. Tämä on nuoris asumista pohtineen työryhmän arvio pelkästään tästä asiasta.

Nykyisiä asuntorahoja uudelleen jakamalla voidaan ratkaista ongelmia vain osittain. Samaisen työryhmän keräämien tietojen mukaan esimerkiksi Vantaan kaupungin vuokra-asuntoihin valituista yksinäisistä 98 prosenttia kuului vuonna 1987 ensimmäiseen kiireellisyysluokkaan. Helsingissä vastaava luku on ollut jo jonkin aikaa 99 prosenttia. Tämä osoittaa selvästi, että kuntien vuokra-asunnot eivät kohdistu ongelma-alueilla tavallisille kasvukodista irtautuville nuorille tai nuorille perheen perustajille. Nuorten kohdalla vuokra-asuntojen vähäisen tarjonnan ohella asunnon hankintamahdollisuuksia rajoittaa nuorten tulotaso.

Työelämään siirtyneen nuoren alkupalkka on tyypillisimmillään 4 000—5 000 markkaa kuukaudessa. Alle 25-vuotiaista tähän tulo-ryhmään kuuluu yli 70 prosenttia ja 25—30-vuotiaistakin vielä noin puolet. Siis on ilmeistä, että näillä tuloilla ei kyetä turvaamaan itsenäistä asumista.

Lakiesityksessä esitetään kunnille valtion rahoituksen turvin määrättävää asunnon järjestämisvelvollisuutta yli 18 vuotta täyttäneille Suomen kansalaisille, jotka ovat kokonaan asunnottomia, sekä erilaisissa laitoksissa asuville, joiden laitosasuminen jatkuu vain asunnon puutteen vuoksi.

Lakiesityksessä määrätään kunnalle velvollisuus järjestää kohtuuhintainen vuokra-

asunto myös vankilasta vapautuvalle itsenäisen asunnon puutteessa olevalle. 18 vuotta täyttäneiden kotonaan asuvien nuorten osalta lakiesityksessä esitetään kunnalle velvollisuutta asunnon järjestämiseen silloin, kun nuorten asuminen vanhempien kodissa on jatkunut yli kaksi vuotta täysi-ikäisyyden saavuttamisesta.

Asunnon järjestämisvelvollisuus on lakiesityksessä sidottu ns. arava-asumista koskevien tulorajojen puitteisiin. Vuokra-asunnolla asumistakuulakiesityksessä tarkoitetaan asunnottomalle henkilölle kunnan toimesta hankittua, rakennettua tai peruskorjattua vuokra-asuntoa.

Tiivistettynä lakiesityksen ydin on se, että lain tasolla määrätään kunnille ehdoton asunnon järjestämisvelvollisuus kolmen eri kansalaisryhmän osalta. Näitä ovat pitkäaikaisesti asunnottomat yli 18 vuotta täyttäneet, joiden asuminen tilapäismajoituksissa on jatkunut yli kolme kuukautta, ja sellaiset täysi-ikäiset nuoret, jotka ovat joutuneet asumaan vanhempiensa kodissa yli kahden vuoden ajan asunnon puutteen vuoksi. Tällaista asumista pidetään laissa myös tilapäismajoituksena. Kolmantena, edellisiä pienempänä ryhmänä olisivat asunnottomuuden vuoksi laitoksissa asuvat. Tähän ryhmään kuuluisivat sairaala-, hoito- ja huoltolaitoksissa asuvat sekä myös vankiloista vapautuvat.

Asunnottomuuden tunnustaminen ja määrittely on äärimmäisen poliittinen kysymys, jonka ratkaiseminen kuuluu eduskunnalle. Millä perusteella asunnottomuus määritellään lainsäädännössä? Asuntojen saatavuus eli mahdollisuus asumiseen Suomessa lohkoutuu tutkimuksen kielellä lausuttuna etenijöihin, pärjääjiin ja putoajiin. Etenijät, järjestelmän hyviä osaiset, vaihtavat asuntoa hyvästä luksukseen. Pärjääjät vaihtavat saavuttamia arava- tai kovanrahan vuokra-asuntoja entistä suurempiin omistusasuntoihin. Putoajat eivät täytä omistuserusteisen ensiasunnon hankinnan perusvaatimuksia. Heitä ei enää auta ainakaan pääkaupunkiseudun osalta yleinen asumistuki, puhumattakaan aravarahoitteisesta lainajärjestelmästä. Toisaalta he eivät myöskään ole sosiaalihuollon asiakkaita sanan varsinaisessa merkityksessä. Putoajien ongelmaksi pelkistyy heiltä puuttuvat mahdollisuudet itsenäiseen asumisen turvaamiseen.

Asunnottomuuden poistaminen edellyttää

asennemuutosta koko asuntopolitiikassa. Yhteiskunnan voimavarojen kohdentamisesta päätettäessä on ajattelun lähdettävä olemassa olevista tarpeista, siitä kuinka suuri osa kansalaisista todella on vailla asuntoa. Se edellyttää valtion nykyisten voimavarojen lisäämisen ohella kunnallisen hallinnon vastuunalaistamista ongelmien ratkaisemiseksi. Edelleen se vaatii ajan tasalla olevaa tietoa asunnottomuuden laajuudesta ja syistä.

Yhdistyneitten kansakuntien asunnottomuuteen liittyneen teemavuoden 1987 yhteydessä kunnilta kerätyt tiedot asunnottomuuden laajuudesta Suomessa kertoivat, että kokonaan vailla asuntoa olevia asunnottomuuden vuoksi laitoksissa asuvia oli yhteensä noin 20 000 kansalaista. Näiden syrjäytyneiden ohella on yhä laajeneva nuorison asunto-ongelma. Mikäli nuorison puutteellinen asuminen lasketaan osaksi asunnottomuutta, se merkitsee, että Suomessa on varovaisestikin arvioituna vähintään 40 000 ihmistä vailla asuntoa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään toiseen lakivaliokuntaan.

26) Ed. Tykkyläisen ym. lakialoite n:o 61 laiksi työttömyysturvalain 18 ja 19 §:n muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaalivaliokuntaan.

27) Ed. Gustafssonin ym. lakialoite n:o 62 laiksi vuosilomalain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaalivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Gustafsson: Arvoisa rouva puhemies! Tässä lakialoitteessahan on kysymys vuosilomalain muuttamisesta ja siten työaikapolitiikasta, ja nyt kun katselee ympäril-

leen, tuntuu siltä, että suurin osa kollegoista on itse soveltanut työaikaansa ihan ymmärrettävällä tavalla.

Suomalaisessa työajan lyhentämiskeskustelussa ja yleisemminkin yhteiskunta- ja vapaa-ajan politiikan suunta-keskustelussa on kansalaisten keskuudessa noussut voimakkaasti esille tarve saada vapaa-aika pidempinä yhtäjaksoisina lomina. Myös eri työntekijä- ja toimihenkilöryhmien työajan lyhentämisodotuksia tutkittaessa on voitu havaita tarve pidempiin lomiin ja lomien osittamiseen elämäntilanteiden mukaan.

Yhtenä ratkaisumallina, joka viime päivien keskusteluissa on noussut voimakkaastikin esille, on esitetty sapattivapaaajärjestelmää, jolla toteutuessaan voisi ollakin monia myönteisiä vaikutuksia sekä yksilön terveyteen, yleensä inhimilliseen elämään, mutta myös koko työyhteisön asemaan liittyviä vaikutuksia.

Yhtenä työajan lyhentämiskeinona on myös esitetty, ja se on ollut keskustelussa jo mukana, työaikapankkijärjestelmää. Tämä järjestelmä voisi myös olla mukana yhtenä omarahoitujärjestelmämuotona sapattivapaa-ajan palkan tai tässä tapauksessa tarkemmin ilmaistuna ajan keräämisessä. Työaikapankilla tarkoitetaan järjestelmää, jossa työntekijä voi säästää viikoittaisia tai päivittäisiä ylityöitä taikka vuosilomiaan henkilökohtaiselle tililleen myöhempää käyttöä varten.

Mielestäni eri työntekijä- ja toimihenkilöryhmiä yhdistää selvästi tarve voida jättää osa vuosilomastaan pidettäväksi myöhemmin. Erityisesti julkishallinnossa pitkään työskenneillä vuosilomaedut ovat monilla kohtuullisen hyvät, aika hyvät. Useilla muillakin työntekijäryhmillä tilanne alkaa olla tyydyttävä.

Työntekijöillä on kuitenkin erilaisista elämäntilanteista johtuen mitä ilmeisimmin tarpeita voida säästää osa vuosilomastaan myöhemmin pidettäväksi. Tällaisia tarpeita voivat olla opiskeluun, perheen perustamiseen, omakotitalon rakentamiseen, harrastuksiin tai yhteiskunnallisiin tehtäviin liittyvät tarpeet. Jotta vuosiloma kuitenkin täyttäisi sille asetetut elpymistehtävät, ei liene perusteltua ajatella, että kesäaikaan, joka Suomessa on lyhyt ja muutenkin ihmiselle tarpeellinen, loma-aika voisi olla kahta kolmea viikkoa lyhyempi. Näin ollen siirrettävän vuosiloman pituus voisi olla yksi, korkeintaan kaksi lomaviikkoa.

Lakiehdotuksessani, jonka ovat allekirjoittaneet ilahduttavan monet muutkin kansanedustajat, lähdetään siitä, että säästäminen olisi työnantajakohtainen. Toisin sanoen työsuhteen päättyessä työntekijä tai toimihenkilö saisi säästämästään vuosilomasta korvauksen. Periaatteessa myöhemmin, ja näen sen erittäin toivottavana, järjestelmää tulee kuitenkin kehittää siihen suuntaan, että vuosiloman osan säästäminen voitaisiin tehdä työnantajasta riippumattomaksi. Työaikapankin, edellä todetussa yhteydessä voitaisiin puhua myös työaikatilistä, tulisi siten olla henkilökohtainen ja työnantajasta riippumaton. Taloudellisesti tätä järjestelmää voitaisiin hoitaa eläke-, vakuutus- tai sairaskassajärjestelmän mukaisesti. Tällöin esimerkiksi vuosilomien siirtoon voitaisiin liittää myös taloudellista karttumisperiaatetta. Toivon, että tämä mielestäni tulevaisuuden työaikalaitoksen suuntaa sivuava lakialoitteeni saisi vakavan keskustelun aikaan jossain myöhemmässä yhteydessä ja nimenomaan valiokunnassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaalivaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

perustuslakivaliokuntaan sekä suhteita ulkovaltoihin koskevalta osalta ulkoasiainvaliokuntaan

28) Kertomus hallituksen toimenpiteistä vuonna 1988 (K n:o 8)

sivistysvaliokuntaan

29) Kertomus Antellin kokoelmien ja rahavarain hoidosta, käytöstä, kartuttamisesta ja hallinnosta 1.1.1987—31.12.1988 (K n:o 7)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 15.46.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola